

CSALÁDI REGÉNYTÁR

KÉT VILÁG KÖZÖTT

oooooooo IRTA oooooooooo

oo ANDOR JOZSEF oo

II.

A Szent-István-Társulat kiadása

Családi Regénytár.

A katolikus művelt közönségnek egy régi vágyát teljesíti a *Szent-István-Társulat*, midőn *Családi Regénytár* cím alatt új vállalatot indít, mely a maga nemében egyedül álló hazai irodalmunkban. Regényeket és elbeszéléseket nyújt e vállalatban, a legjelesebb hazai és idegen katolikus íróktól, de csak oly műveket, melyek a kath. szépirodalom minden követelményének megfelelnek: kiváló irodalmi becszel bírnak, de egyszerűs mind tiszta erkölcsi légkörben mozognak s valódi keresztény fölfogást tükröznek vissza. Valóban égető szükség is van arra, hogy a katolikusoknak oly szórakoztató olvasmányaik legyenek, a melyek sem hitüket, sem erkölcsüket nem sértik; melyek szellemüket gyönyörködtetik, de harmóniában is vannak katolikus világnézetükkel és erkölcsi fölfogásukkal. Ezért reméljük, hogy a *Családi Regénytár* kedvező fogadtatásra talál a katolikus olvasóközönségnél, melynek pártolása csak ösztönzésül fog szolgálni a minden áldozatra kész *Szent-István-Társulatnak*, hogy ez új vállalatát minél szélesebb alapokon fejlessze.

A *Családi Regénytár* 10 íves kötetekben jelenik meg, az egyes kötetek ára csinos angolvászonskötésben csak egy korona. A *Családi Regénytár* kötetei megrendelhetők a *Szent-István-Társulat* könyvkiadóhivatalában (Budapest, VIII. ker., Szentkirályi-utca 28. sz.), valamint minden fővárosi és vidéki könyvkereskedésben.

A „Családi Regénytár”-ból

megjelentek :

I. és II. kötet.

Germaine eszménye. Regény.
Irta *Montal Mária*. Fordította
Szentannai. — *D'Arboud* ezre-
des három párba. Elbeszélés.
Irta *Beugny d'Hagerne*.
Fordította *dr. Rada I.*

III. kötet.

Utak az életben. Elbeszélések.
Irta *Cyprián*.

IV. kötet.

Filemon ezredes. Elbeszélés.
Irta *C. De Lamiraudie*. Fordította
A. Vilma. — Hol a
boldogság? Elbeszélés. Irta
Minna Canth. Finnől fordította
Bán A.

V. és VI. kötet.

Eszter. Eredeti irányregény az
alkoholizmus ellen. Irta *X. . .*
grófnő.

VII. és VIII. kötet.

Éliane. Regény. Irta *Graven*
Agostné. Fordította *dr. Rada I.*

IX. kötet.

Rajzok a kuruczvilágból. Irta
Kincs István.

X., XI. és XII. kötet.

A vértanú szellemé. Történeti
regény. Irta *Filó Károly*.

XIII. kötet.

Úgy a mint volt. Elbeszélések.
Irta *Büttner Julia*.

XIV. kötet.

A Mária-kép. Elbeszélés. Irta
Buol M. Ford. *Sziklay János*.

XV. kötet.

Anyaföldön. Elbeszélések. Irta
Andor József (Cyprián).

XVI. és XVII. kötet.

Don Luis Coloma elbeszélései.
Spanyol eredeti után fordította
Jándi Bernárdin.

XVIII. kötet.

A kékruhás asszony. Irta *Csapi*
Istvánné. — *Psyche* lámpája.
Elbeszélés. Irta *Léon de*
Tinseau. Fordította *A. V.*

XIX. kötet.

Hricz és az úrfi. Elbeszélés. Irta
dr. Franko Iván. Fordította
Zsátkovics Kálmán.

XX., XXI., XXII. és XXIII. köt.

A leánymamák fia. Víg regény.
Irta *Kincs István*.

XXIV. és XXV. kötet.

A hiábavaló gazdagság. Irta
Jeanne Mairet. Francia eredetiből
fordította *dr. Rada István*. — Az utolsó betét.
Elbeszélés. Irta *Mrs. Bartle*
Teeling. Angolból ford. *G. M.*

XXVI. kötet.

Falusi történetek. Elbeszélések.
Irta *Vértessy Gyula*.

XXVII. kötet.

Az ezer tó országából. Finn elbeszélések.
Finn eredetiből fordította *Bán Aladár*.

XXVIII. és XXIX. kötet.

Budai históriák. Irta : *Tarczai*
György.

XXX. kötet.

A Karassó mellől. Elbeszélések.
Irta : *Neumayer K. Dezső*.

XXXI. és XXXII. kötet.

Két világ között. Regény. Irta :
Andor József.

CSALÁDI REGÉNYTÁR.

Két világ között

Regény két kötetben

Írta

ANDOR JÓZSEF

II.

Budapest

a Szent-István-Társulat kiadása

VIII., Szentkirályi-utca 28.

STEPHANEUM, A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT NYOMDÁJA,
Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28/a.

Hangok az észből.

A két fekete paripát talán még sohasem hajszolta meg gazdájuk annyira, mint mikor Grünéktől eltávozott. A kerti jelenet után nem sokáig maradt. Érezte, hogy nem ura többé önmagának, de érezte egyúttal azt is, hogy eszmélkedésre, gondolkozásra van szüksége, mielőtt akármiféle komoly lépésre határozná el magát. Csak éppen fölkereste a bankárt és leányát, szótlánul nézve a nyugodt, komoly, gyönyörű arcot, melyen valami bánatos vonást fedezett föl. Ha ragyogott volna ez arc az örömtől, a gróf épp oly mohó reménységet merített volna belőle, mint e hallgatag szomorúságból. És ha valami megerősíthette reménységében, a titokban s halkán hozzáintézett kérdés megerősítette:

— Hozzon valami könyvet Krisztusról. Meg akarom ismerni életét!

Megigérte és a viszontlátásra, a boldog viszontlátásra bucsúzott. És míg vágatva röpítették kocsiját a lovak, újra és újra fölmerült lelke előtt

a kerti jelenet, előtte lebegett, kísérté útjában a leány képe, mint nappali álomlátás, hallotta hangját és szívét elragadta a bűvölet, a rajongás, az ifjúság naiv, tisztán lángoló szerelme. Már első találkozásuk kitörülhetetlen nyomot hagyott szívében, a távollét s utazása csak növelte a mondhatatlanul édes vágyat, mely most elárasztotta, magával ragadta, boldog képeket színezett ki a jövőről. Egyedül áll a világban s akaratát az előítéleten kívül semmi más nem korlátozhatja. De nem vette-e föl a harczot e korhadt bástya ellen? Nem tette-e meg az első lépést, midőn a bankárral szövetkezett? És maga e szövetkezés nem czáfolta-e meg mindazt, a mit az előítélet kajánul összehordott? Hisz önzetlen támogatásra talált ott, a hol mások csak önzést találnak, s anyagi segítséget nyer a szegény nép érdekében attól, a kit mindenki pénzsóvár, szívtelen embernek tartott. És ha együtt befejezik e nagy művet, ha zöldelő vidék kél e homoksivatag nyomán, ha ezer és ezer szegény ember fog hálásan tekinteni a jóttevőkre, ki akadályozhatja meg abban, ki ítélheti, ki gáncsolhatja, ha segítő társát a családiasság szoros kapcsával fűzi magához? Senki, de senki! El kell hallgatniok a gúnyolódóknak, — és minden esetben ő jogot szerzett arra, hogy meg se hallja őket soha.

Ily gondolatok közt hajtott előre, míg el nem

ért a homoksivataghoz, melynek a messzeségbe vesző határát akácfasor szegélyezte. A nap már leszállófélben volt s a porral telített levegő izzani látszott pirosuló sugaraitól. Hosszú póznákkal fölfegyverzett alakok jöttek-mentek a pusztaságon, körvonalaik szinte kísértetiesen mosódtak el e sajátságos világításban. A gróf megállította a lovakat és leszállt. A gyeplőt odadobta legényének, aztán gyors, könnyed léptekkel sietett előre. Lába bokáig süppedt a homokba, de arcza lángolt a gyönyörűségtől. Minő sivár, lehangoló még minden. Nem is a halál, hanem a terméketlenség szimboluma, sorvadó, beteg tag az anyaföld testén, melyet csak az önzetlen szeretet képes meggyógyítani. Ugy képzelte, hogy a szürke portenger e helyen leszorítja a föld lélekzetét és elernyeszti termőerejét. És fiatal fantáziája már kövér kalászokat láttatott vele, a mint a nyári szellő enyhe simogatására gyöngye hullámmzással hajtják le aranyos fejüket.

Közel ért a póznákkal sürgölődő alakokhoz. Napsütötte parasztlegények voltak. Némelyik mereven állt s mereven nézett előre, mások hosszú mérőszalagot húzgáltak s egyengettek, de mindegyik szeme egyazon pont felé irányult. A gróf követte tekintetüket és csakhamar felfödözte azt, a kit keresett. Háromlábú mérőasztal előtt guggolt,

jobban mondva féltérdre ereszkedve vizsgálgatta a környéket. Ő is észrevette a grófot s baljával intett, hogy álljon félre. A gróf engedelmeskedett, de harsány hangon kiáltott felé:

— Gábor, ha szeretsz, elbocsátd legényeidet. Azt hittem, a mai napot pihenésre szánod, legalább a maradékát szánd nekem!

Erős, férfias, mélyen csengő hang felelt vissza:

— Öt perc mulva, — Gyurka, — jobbra a póznát, — úgy!

A gróf várt. Ime, a nagy küzdelem előjelei. A terep kikémlelése, a harci zászló kitűzése s a haditervek megállapítása. Oh, mennyire hozzá van nőve a földhöz, e napsütött arczú, kérgeskezű néphez! Szereti egész lelkéből mind a kettőt s meggyógyítja azt, leveszi testéről a fekélyt, hogy segíthessen ezen. És ha munkája nyomán áldás fakad, hozzon számára ez áldás boldogságot, csak boldogságot és semmi más javát e földi életnek. Szive túláradt, jövődjének forrongó reményeitől, édes vágyaitól s mikor egy erős, férfias kéz vállára csapott, ijedten rezzent föl merengéséből.

— Úgy álmodozol, hogy felőled akár hajnalig dolgozhattam volna! Nos, széna-e vagy szalma? Még mindig félelem és gáncs nélküli lovag a zsidód?

Nyers erővel hangzottak e szavak, de mihelyt

a gróf arczán az első kedvetlen vonás feltűnt, oly lágyan csengett, mint az anya beczező hangja gyermekéhez.

— Jó, jó! Grün urat értettem és ígérem, hogy mindig azzal a tisztelettel akarok róla beszélni, a mivel te akarod. Eljár a szám, de boldog leszek, ha szivem mindenben egyet érezhet a tieddel.

A gróf arcza földerült és melegen rázta meg a férfi kezét.

— És ha mindent elmondtam, velem együtt érzel, bizonyos. Sok mondani valóm van! Küldd el legényeidet és jöjj velem.

— Ugy? Várj egy perczet. Van itt egy kupa víz, lemosom magamról a sivatag homokját. Hejh, barátom, ha mi azt megérjük, hogy nem kell spórolni a vízzel, én leszek az első, engem úgyse, a ki beugrik a csatornába! Te, soha hal vigabban nem úszkált a tengerben, mint én fogok lubiczkolni abban a bokányi vízben, a mi először küzdi át magát e pusztaságon.

Bár finom, vékony porréteg lepte be arczát és ruháját egyként, mozdulata, hangja, tekintete első pillanatra elárulta a viharedzett férfit. Nem volt magasabb a grófnál, de széles válla s izmos és mégis karcsú termete mellett ez igénytelennek, fejletlennek látszott. Sötét, tömött haj borította fejét s domború, magas homloka, egyenes met-

szésű ajka annyi értelmet és erőt mutatott, a mennyi szívjóságot nagy, barna szeme és nőiesen gömbölyű álla. Első tekintetre nem volt szép az arc, melynek sötét bőrén látszott az egészséges vér pirja, de a vonások nyugodt harmóniája megnyerte, vonzotta az embert. Hangjának nyugodt, komoly bensősége pedig semmire sem volt alkalmasabb, mint a szenvedélyes hév csillapítására. És valóban, a mérnök az étellel vívott szakadatlan küzdelemben elsősorban önmaga fegyelmezését tanulta meg s a fegyelmezett férfi nyugalomával hatott mindazokra, kik csak szívük pillanatnyi sugalatát követik. Elsietett a gróf mellől, egyenes tartással, kimért és mégis gyors léptekkel s a gróf csodálkozva és szeretettel nézett utána, azt a melegséget érezve szívében, melyet csak egy kipróbált barát közelsége okozhat az élet válságos perczeiben.

Nemsokára visszatért. Kipirulva, fölfrissülve, jókedvűen. Újra megszorította a gróf kezét és mélyen a szemébe nézve, komoly gyöngédséggel kérdezte:

— Útközben hát mondd el, mit végeztél? Ma még műkedvelésből dolgoztam, de holnap — biz' úgy barátom — boldog lennék, ha e nagyszerű föladatot komoly czéllal kezdhethném meg.

— Megkezdheted — felelt a gróf és ragyogott arcza, mint a gyermeké, ki a régóta ígért játékot

kapja meg. — Életem legboldogabb délutánja a mai, mert először a bankár úr ma bizonyosságát adta önzetlen nagylelkűségének.

— Föltártad előtte helyzedet?

— Igen. Elmondtam, hogy barátom halála válságos helyzetben hagyta hátra családját. Elintézetlen ügyeinek lebonyolítása lelkiismeretbeli és baráti kötelességem s bár idővel esetleg minden kiadás megtérül, most mégis annyi készpénzt kell kiadnom, hogy e csatornázás tervét egyelőre legalább el kell ejtenem.

Már kiérték az országútra, a melynek egyhangú szürkességét az akácok hosszúra nyult árnyéka tarkította. A mérnök kissé lehajtotta fejét, de minden szóra figyelt, a gróf meg a nap lenyugvó, izzóvörös korongját nézte és a halványuló sugarakat, melyek hosszú, széles sávokban terültek szét az égboltozaton.

— Nos, és mit felelt Grün úr?

— Hallani sem akart róla. A terv az övé is s nekem nincs jogom visszalépni. Meg akarja mutatni a világnak, hogy önzetlen cselekedetre is képes, de senki sem fogja neki elhinni, ha én nem állok mellette.

— Szóval a te neved mégis csak önzését fogja szolgálni.

— Ha ez önzés, akkor nincs is jóság a világon.

Akkor önzők voltak a martirok, mert lelkük üdvösségeért haltak meg. De halld tovább. Beismerte ő is, hogy ragaszkodása hozzám egyéni okokból származik, de fájának és nemzetünknek is akar vele használni. Szóval kijelentette, hogy pénztárát minden korlát nélkül célunk rendelkezésére bocsátja.

— Természetesen úgy, hogy a rád eső rész betábláztassék birtokodra?

A gróf diadalmasan nevetett.

— Szó sincs róla. Semmi üzleti jelleget nem akar vállalkozásunknak kölcsönözni. Én magam ajánlottam, hogy a rám eső költséget hitelként fogadom el a törvényes formák között, de tudni se akart róla.

— És te — kérdezte a mérnök hirtelen fölkapva fejét s magas homlokába sűrű szemöldöke közt éles, mély ráncz vágódott be — és te elfogadtad a beregi Grün úr nagylelkűségét?

A gróf elszápadt, de büszkén nézett szemközt barátjával.

— Tudhatod, hogy ajándékot nem fogadok el, de szivességet nem utasítok vissza!

--- Vagyis?

— Vagyis lekötöttem magamat úgy, a mint becsületes, egymás szavában bizó férfiak közt szokás.

— Szavaddal?

— Szavammal és aláírással is. Mert meghalhatok és ő is meghalhat. De aláírással nincs semmi törvényes értéke. Egyszerűen névjegyemre írom az egész költség rám eső felét s nevemmel igazolom rám és örökösömre kiterjedő kötelező erejét. Azonfölül — erről a bankár nem tud — végrendeletemben is külön kikötés lesz e tartozásra vonatkozólag.

A mérnök csodálkozva nézte barátját, majd rövid szünet után így szólt:

— Bár szavad és ígéreted ezerszer többet ér más emberek pecsétes, bélyeges írásainál és a bankár ezt jól tudja, nem szólok semmit. Rég ismerem őt, egész multja nyitott könyv előttem, utolsó ember volt, a kire rábízta volna magamat, de viszont azt sem tettem föl róla, hogy kockázatos vállalatba fektesse pénzét, annál kevésbbé, hogy akárkinek is kölcsönözhesse a törvényes formák mellőzésével. Megteszi, a tagadás szelleme elhallgat bennem. Utóvégre miért zárja ki valakit a becsületes emberek sorából azért, mert egyszer valamikor gazember volt. A jót épp úgy nem lehet megsemmisíteni a lélekben, mint a rosszat. Sokszor az egész életen át alszik, de néha fölébred. Hiszem, hogy őrködik mellettünk egy láthatatlan jó szellem, mely tudtunk és akaratunk nélkül is folyton-folyvást szítja azt a tiszta tüzet, hogy el ne aludjék

végkép. Lehet, hogy neki is van ilyen jó szelleme.

Abba a kis, tölgyes és akáczos erdőbe érték, mely határt szabott a pusztaságnak. A nap leszállt s csak a fák koronáján vesztegelt még egy kevés vöröses visszfénye. Levelek susogtak fölöttük, a mogyoróbokrok közt éles, tiszta madárdal csendült föl, lábuk alatt még a tavalyi száraz levél zörgött, fölöttük már a tavaszi ég kéksége mosolygott. Titokzatos, bűbajos, édes, illatos csend volt az, melyet nem zavart, melyhez hozzátartozott a tavasz hirnökének vidám éneke. Homok helyett enyhén hűvös levegő áradt szét, belopva magát a szívbe, hogy erősítse a gyöngéd érzéseket s kiszínezni segítsen a hízkelkedő álmokat. «Lehet, hogy neki is van ilyen jó szelleme!» Hallotta a gróf és öntudatlanul, halk, fátyolozott hangon felelt rá:

— Igen, neki is van ilyen jó szelleme!

E hang a szívé volt, a szívből eredett. A vér is onnan, mely előmlött a fehér arczon, s a láng is, mely fölcsillant a kék szempárban.

A mérnök heves mozdulattal ragadta meg a gróf karját.

— Van? Kicsoda?

— A leánya! — hangzott a felelet.

Mindketten megállottak. Egyazon pillanatban, önkénytelenül állottak meg s rövid ideig szótlanul

néztek egymásra. A pir erősebb lett az arczon, a szempillák lassan-lassan lecsukódtak.

— Szép?

— Oh! — Egyebet nem szólt, de észrevehette akárki, hogy e könnyed sóhajtás nyomán ott az erdő homályában megjelenik ez ifjú előtt az, kinek sugárzó szépségét szó nem adhatja vissza. Megjelenik és eloszlatja a homályt és szépségének fényét ráveti az arczra, mely ragyog és tündöklök a szívből fölszabadult boldogság szelid mámorától. A mérnök összefonta mellén a karját és le nem vette szemét e ragyogó arczról. Az övén komor lehangoltság és sötét gond látszott s ajka szélén kemény, zord vonás tűnt föl.

— S te erről mindekkoráig hallgattál? Miért nem mondtad, hogy leány is van a játékban?

A gróf nem vett észre semmit. Csendesen, boldogan mosolygott tovább és csendesen, holdogan felelt:

— Miért? Ha én azt tudnám, hogy miért?

— Én hát tudom — folytatta a mérnök keményen — kimondjam?

A gróf tiltakozó mozdulatot tett.

— Ne, kérlek, ne!

— Kimondom! Nem szóltál, mert szeretni kezdted, most szólsz, mert, oh, szegény barátom, mert már szereted!

Ki volt mondva, emberi hang mondta ki, ott az Isten szabad ege alatt, a fenséges csendben, a tavasz zöldülő, friss, illatos pompájában. A szív heves dobogása visszhangot vert rája és az ajk nem tudott tagadni.

— Igen, most már én is tudom!

— Szereted?

A gróf lehunyta szemét és álmodozva felelt:

— Sokáig voltam távol tőle, úgy-e? De láttam a távolságban is, hallottam hangját, álmaimban megjelent és vágyva vágytam utána.

— És nem gondoltál semmi másra, és nem féltél és nem küzdöttél ellene?

— Igen, küzdöttem ellene és féltem. Oh, barátom, attól féltem, hogy legyőzőm! Ma ő győzött le engem, érzem, hogy vége a küzdelemnek. Boldog vagyok, boldog akarok lenni. Gábor, édes, jó barátom, igen az vagy, ölelj meg engem ebben a pillanatban.

Kitárta karját és magához szorította barátját. És visszafojtott érzése kitört szívéből, forró könnyáradatban tört ki, megnedvesítve a mérnök arcát is, melyet izzó vörös hullámokkal borított el a szilaj, dühös indulat. Úgy képzelte, hogy tiszta szemmel látja a kárhozatos játékot, melyet e nemes szívvel űztek, az aljas hálót, melyet önző ravaszság font számára és még nem tudta miként, de elszánt

akarat edződött meg lelkében, hogy ki fogja szabadítani onnan vére, élete árán, ha lehet, barátsága árán, ha kell, de meg fogja szabadítani. Szorosan magához ölelte a gyenge, szikár alakot és megcsókolta homlokát. Aztán lenyügözve forrongó haragját, fojtott hangon kérde:

— Barátodnak tartasz, Jenő?

— Igen, annak. Egyedüli, hűséges barátomnak!

— Jó, hallgass ide! Mikor családunk tönkrement s mikor atyai jótevőm meghalt, a te atyád vett magához. Neki és neked köszönhetem, ha valami lett belőlem. Jóságtok nélkül az élet árja Isten tudja hova ragadta volna törékeny sajkámat. És én megfogadtam és be is váltom szavam, hogy hűséges, igaz hálával ragaszkodom hozzátok mindhalálig. Együtt nőttünk föl, én idősebb vagyok, mint te, te gazdagabb, előkelőbb, mint én. Szívünk szeretete eloszlatozott minden különbséget és most egyek vagyunk. Elhiszed-e, hogy bármely pillanatban mindent fölláldozok boldogságodért?

— Tudom — felelt egyszerűen a gróf, de szíve megtelt azzal a szorongó aggodalommal, a mi a legvitézebb katonát is elfogja az első ütközet kezdetén.

— Hogy barátságomat is kockára vetem érte? Az erdőből kiértek és már látszott a pompás

Andrásfalvy-kastély karcsu, fehér, rokoko tornya. A gróf, mintha ősi fészkének látása erőt öntött volna belé, megállt és tiltólag emelte föl kezét.

— Akármit gondolsz e pillanatban rólam, a barátságunk maradjon érintetlen. Egykor belátod, hogy igaz úton nyertem meg a boldogságot és sajnálnád, a mit elvesztettél.

— Nem úgy van — szólt hevesen a mérnök — te igaz úton keresed boldogságodat, igazabb út nincs nála, de éppen ezért nem találkozhatol soha velük, mert ők...

A gróf kigyult arczzal szakította félbe:

— Hallgass! Te sohase sértettél senkit háta mögött.

— Nem, de nyíltan is föl fogom venni a harczot. Már látom arczodon a kedvetlenséget és régi igazság, hogy a szerelem és barátság küzdelmében a győzelem a szerelem részén van. Eljön az idő, mikor elhidegülsz tőlem, alkalmatlanná válok, mert behunyttal szemmel haladva, nem látsz és tudom, hogy intő szavam süket fülre talál. Lehet, hogy kerülni fogsz ezután, valószínű, hogy azok ott gyűlöletet csepegtetnek majd szivedbe irántam, bizonyos, hogy vádoló szavukat szerelmed önzése mohó füllel hallgatja. És én mégis azt mondom: tépd szét a köteléket, a míg nem késő, hadd félbe e munkát, mert áldás nem fakad nyomában, szakíts,

míg vassá nem válik a rózsaláncz. Menj, utazd be a félvilágot és ne térj vissza, csak ha már feledtél. És ha nem tudsz feledni, ne térj vissza soha! Ne térj, oh, ne térj vissza, barátom!

Elhallgatott. Az alkony homálya sűrűbbé vált és nem láthatta jól barátja arcát. De kezük kereste és megtalálta egymást és mind a kettő remegett az ellentétes érzés hevétől. A gróf nyugodt, halk, szomorú hangon felelt:

— Mindenben csalódom most, Gábor. Nem haragszom. Vártam azt, a mit hallottam. Tudtam, hogy küzdeni kell boldogságomért s könnyű küzdeni az egész világgal, csak veled nehéz. Most igazságtalan vagy, mert előítélet uralkodik rajtad, ha meglátod, hogy saját utamon járva boldoggá lettem, megbékülsz majd. Nevelőmön kívül egyedül te ismered lelkemet, terveim részese, szívem egyedüli barátja vagy. Akármint gondolkozol is, itt tudnál hagyni engemet most? E szép föladatot más oldja meg helyetted?

A mérnök erősen megszorította a gróf kezét.

— Nem — szólt határozottan — eszem ágában sincs. Itt maradok, még akkor is, ha te kívánod az ellenkezőjét. Akaratod ellenére állok melléd és Isten úgy éltesse, a hogy megmentlek téged. Te szereted a leányt, de ő? Nyilatkoztál már? Van valami biztos jeled?

A gróf gondolkozott. A mérnök érezte keze remegését.

— Nincs — szólt később tünődve — ha igazad volna, ha hálót fonnának részemre, már ezernyi biztos jelem volna. Nincs semmi, érzésem és szívem belső, biztató hangján kívül. De már vonzódik ahhoz, a kit én imádok és Krisztus életét akarja ismerni.

Egy esetlen, ormótlan fiakker döcögött feléjük. A kerekék zöreje elnyelte a hangot, a kocsilámpák előrevetődő fénye pillanatra megvilágította a két férfi arcát. Az egyikén a boldog, reménykedő rajongást, a másikén az elszánt, komor akaraterőt. A mérnök éppen felelni készült, mikor a kocsi megállt mellettük s belsejéből sajátságos, éles s mégis kellemetlenül recsegő hang szólt feléjük.

— Uraim, könyörüljenek egy szegény vándoron, a ki a provincia legostobább fiakkeresére bizta magát. Keve Samu ujságíró vagyok s beregi Grün Lázár úr nemes hajlékát óhajtanám fölkeresni.

Valóban Keve volt, bő, szárnyas, szürke köpenyegben, melyből csak vigyorgó nagy feje látszott ki. A mérnök átható pillantást vetett rá és valami ösztönszerű suglatnak engedve, így szólt:

— Ha oda akar jutni, küldje vissza e gebéket a faluba, mert a homoktengeren hajnalig sem eveznek keresztül.

Aztán a grófhöz fordulva folytatta:

— Nekem is vissza kell térnem, mert embereimnek nem adtam utasítást s írásaim is náluk vannak. Kastélyod már közel van...

Keve az utolsó szavak hallatára leugrott a kocsiról és mélyen meghajtotta magát.

— Gróf Andrásfalvy Jenő ő méltósága talán? Mi a redakcióban második Széchenyinek nevezzük s én vagyok az, gróf úr, a ki elég szerénytelenül inkognitóját levetve, kijelenti, hogy a fővárosi sajtót az itteni nagyszabású, hazafias munkálatokról fogom tudósítani.

Volt valami visszataszító nyegleség e gyorsan elhadart szavakban, mely sértette a gróf érzékeny lelkét. Fejével biczczentett és csak ennyit mondott:

— Örvendek, nem vagyok én ugyan a nyilvánosság barátja...

— De — sietett közbevágni Keve úr — vannak dolgok, melyeket nyilvánosságra hozni hazafias kötelesség. Teszem azt példaadás okáért, mint a jelen esetben. Uram — fordult a mérnökhöz — ön lekötelez szivességével. A míg a lábam bírja, addig szeretem a poétikus sétákat. Gróf úr, kegyeibe ajánlom magam!

A kocsihoz sietett, hogy kiadja rendeleteit. A mérnök megrázta a gróf kezét és halk, jelentős hangon súgta fülébe:

— E ficzkó nem tetszik nekem. Ravasz és eszes. Menj haza, álmodozzál, de ne tégy semmit. Légy hozzám bizalommal és szeress!

— S ma már nem jössz föl?

— Magam sem tudom. Azt hiszem, a kalyibámban maradok ma éjjel is! Nos, Keve úr, mehetünk?

— Szolgálatjára! A kocsit a pokol fenekére küldöm; reggel, remélem, a Grün úr ekvipázsán vágatok az állomásra. Jó éjszakát, gróf úr! Legközelebb a gróf úrhoz is betolakodom. Mi vagyunk a modern tündérek. A kulcslyukon is befurakodunk egy jó hír után.

A gróf lassú léptekkel ment kastélya felé, a mérnök — egyedül maradván Kevével — őszinte nyerseséggel kérde:

— Mi keresete önnek Grünnél?

Keve hangosan kaczagott.

— Akár azt kérdezné, mi keresete van az ördögnek a pokolban. Azaz, hogy ezt csak átvitt értelemben méltóztassék venni, mert a hová megyek, az — a mint hallom — földi paradicsom, a hol csak angyalok vannak.

— És kigyók — szólt önkénytelenül a mérnök.

— Kigyók? Pompás mondás! De én lantos diák vagyok, nemes uram dicső tetteinek megéneklője. Illő honoráriumért csinos sorokba öntök mindent, a mi nemes uramnak hizeleg.

A mérnök nevetett. Idegenkedése némileg fölengedett. E léha lelkiismeretlenség bizonyos őszinte, ártalmatlan humorral volt bevonva, melynek vonzó hatását nem tagadhatta el. Sejtette, hogy e furcsa emberke be van avatva a bankár terveibe és a véletlen nyújtotta alkalmat föl akarta használni.

— Egyébként, komolyan véve a dolgot, Grün úrnak is igaza van és önnek! Nemes ura — mint ön nevezi — oly vállalkozásba bocsátkozik, mely méltó az utókor hálájára. A mai világban az önzetlen jócselekedet oly ritka, hogy az égboltozatra kellene lángbetűkkel fölírni minden egyest.

— Kissé nagy táblát választott, uram, s tekintve azt, hogy kortársaink nem igen kacsintgatnak az ég felé, az sem valószínű, hogy sok olvasóra találna. Az ujság, uram, ez az eleven szócső, ez a mindenütt látható és hallható herold, ez kell a magyarnak! És a mi fő, az égboltozatra nem igen mernének hazugságokat pingálni, a jó Isten rögtön letörölné onnan. Ellenben a papir...

— Türelmes, tudom. De a jelen esetben a hazugság kizárva. Én csinálom a terveket, a megoldás óriási nehézségekbe ütközik. Egész csatornahálózatra van szükség, rengeteg költséget emészt föl és ehhez képest a haszon számításba se jöhet. Az igazat megvallva, nem értem az ön nemes urát! Bankár s még hozzá...

— Mondja ki kérem: zsidó, s ez a név az önző nyereszkesedés szimboluma.

— Nos, a közhit szerint úgy van! De a mi itt készül, az jó fegyver a közhit lerombolására.

Keve fölhúzta köpenyege gallérját s csak villogó szeme látszott ki belőle.

— Egy zsidó nem csinál vásárt, fogja mondani a közhit, biztosítom, hogy ezt én is tudom és nemes uram is tudja. De egy zsidó mindig csinálhat vásárt a maga számára, s mivel ez a közhitnek megfelel, a közhit kényelmesen, sőt elégedetten napirendre tér. Mert jegyezze meg minden idealista, hogy a közhit nem szeret csalódní. Ha ezer példa czáfolná meg, egyetlen egy újra megerősítené és kezébe adná a fegyvert. Tegyük föl, hogy ezer ember fogadna valaki gonoszságára. Ha az illető jónak bizonyulna, ezer ember közhite sértné meg és fenekedne a jámbor halandóra. A mi esetünkben pedig milliók közhitéről van szó.

— Ön eszes és őszinte férfi — mondta a mérnök meggyőződéssel — de ha igaza van, úgy nem érdemes jónak lenni, és ha önök mind így gondolkoznak, nincs is szándékukban, hogy a közhitet megváltoztassák.

Keve patetikusan kiáltott föl:

— Oh, ismeretlen idealista, ki oldalam mellett ballag e sötét úton! Elvont fogalmakat használ,

melyeknek nincs praktikus értékük! Szerencséje hogy e törpe zsidó, kinek czipője telve van már homokkal, sokat filozofál és nincsenek tőkepénzes hajlamai. Csúfolódni szeret, mert őt is csúfolják, sötétben és négy szemközt igazat is mer mondani azokról, a kik nincsenek jelen. Hallgasson hát, fiatal képzelődő és tudja meg, hogy mi nem gondolkozunk és nem szándékozunk. Minket ösztönünk vezet, s ösztöneink között az önzetlenség csak úgy nem foglal helyet, a mint a tigriséi közt a fűevés. Én is önzésből vagyok most őszinte, mert sejtem, hogy így nyerem meg bizalmát. Bizalmára meg szükségem van tudósításaim teljessége céljából.

— És nem fél, hogy elárulom nemes gazdája előtt?

— Nem, ön nem hiéna, a rothadt húst nem szereti. Az árulás alig egyéb, mint szemérmetlen rágódás mások csontján. Bűze elriasztja a nemes vadakat s csak a sakálok és hiénák maradnak körülötte.

— Tehát a bankárt is önző célok vezérlik?

Keve kaczagva lebbentette meg köpenyege szárnyát.

— Lelkiismeretem megengedi az általános vádaskodást, de a részletezést nem. Ő az én nemes uram, szolgálataimat arannyal fizeti, melyet én fekete téntára fölválthatok, de fekete szavakra nem.

A mérnök hallgatott. Főlnézett a csillagos égre, mely mint tündöklő drágakövekkel telehintett palást terült el fölöttük. Gyanakodása erős táplálékot nyert e törpe, furcsa emberke szavaiból. Sokat sejtetett, de semmit sem mondott. Gúnyolódása mögött igazság, cinizmusában jó szív lappangott. Elhatározta, hogy ehhez folyamodik. Azt képzelte, hogy senki se képes ellenállani a szeretet erejének, mely barátja iránt él lelkében.

— Önnek igaza van, uram — szólt komoly, mély hangon — árulást nem követek el, sem nem követelek mástól. De itt arról van szó, hogy árulást szőnek valaki ellen, a kit szeretek. Nemes, tiszta, becsületes, önzetlen férfiú ellen, uram. Tőle indul ki e vállalat terve, magasztos, fönséges cél érdekében. Ha csalódik, meghal; ha elárulják, soha, de soha meg nem gyógyul érzékeny szive. Csak annyit mondjon: óvjam-e őt? Vigyázzak-e rá? Fenyegeti-e veszély? Mert ő most vakon bizik és vakon megy előre! Csak egy szót feleljen, uram, s ebben a pillanatban érzem, hogy a szó igaz lesz.

Keve féloldalt hajtva fejét, figyelt és közbe a körmét rágta. Szeme élesen tapadt a mérnök arczára s mikor ez önkénytelen mozdulattal kezét nyújtott, a magáét hátrakarta.

— Bocsánat, uram — szólt kesernyés hangon — annyira meg vagyok hatva a csodálkozástól, hogy

nem merem elfogadni kezét. Ön ki akart tudni tőlem egyetmást s én tudtam meg sok olyant, a mit Grün úr arannyal fizetne meg. De nem fogja megfizetni, mert ez egyszer én is az önzetlenség ostoba áldozata akarok lenni. Ön ellensége a bankárnak, ön, ha valamit tudna ellene, fölhasználná, önt tehát a bankárnak szemmel kellene tartani. Tegyük föl, hogy a bankárnak nemes szándékai vannak, tegyük föl, hogy nemtelenek, mindkét esetben önnel kellene küzdenie, mert ön nem hisz. A gróf úrral nem, de önnel igen. Ma még ismeretlen ellenség s ha megismerhetné, ugyan uram, mondja meg nekem, nagyon nehéz volna önt e helyről eltávolítani?

A mérnök egészen elképedt e szavak hallatára, melyekben furcsa kísérfőjének furfangos esze félelmes erővel jelentkezett. Nem is válaszolt, hanem összefonva mellén a karját, várta, mi következik.

— Ha ellenben ismeretlen marad, nézhet, kutat, hat, gondolkozhatik, tervelhet, fölveheti a harczot, a mint akarja s leteheti a fegyvert, a mikor jónak látja. Én tehát nem mondom ki azt az egy szót: bocsánat; nekem ez az egész dolog jó üzlet s akár önzetlen a bankár, akár önző, az ön küzdelme komplikálja az eseményeket s rám nemes uramnak több szüksége lesz. Nem mondom ki a szót, de elhallgatok mindent. A mit e hallgatás révén

veszíték, majd behozom a vámon. Ha erre a negativ ígéretre kezet ád, elfogadom. Őszintébben még sohasem kínáltam téntafoltos kezemet senkinek, igaz, hogy hitem szerint becsületesebb kéz sem szorította meg soha, mint most az öné. Jó éjszakát, uram! Fogadok, hogy az a kastély ott nemes uram várlaka s akármilyen legyek, ha az a kivilágított saroktorony nem a várkisasszony karcsú alakját rejti magában.

A csillagos égre mintegy rárajzolódott a vár sötét, tornyos tömege. Két szélén ki voltak világítva az ablakok, az óriási épület középső része sötét maradt. A mérnök izgatottan kérdezte:

— Honnan gondolja?

— A sötétségből, mely köztük van, jó uram! A kisasszonyt és apját a sötétségen kívül sok más is elválasztja, de a sötétség bizonyosan. Ez már az ön üzletébe vág megint, tehát jó éjt, uram. Köszönet fáradságáért s ha nincs terhére, juttassa néha a kegyes gróf eszébe a Keve Samu nevet!

Elsietett. Köpenyege uszott utána, mint a mesebeli garabonciás diáknak. A mérnök sokáig állt egy helyben, míg el nem vészett a zsidó ujságíró idéetlen alakja a homályban. Majd ráfüggesztette szemét a bástyatoronyra, mereven és sokáig nézte s végre már láttatta is forrongó fantáziája káprázó szemével a karcsú árnyat, a mint hozzátámaszkodva

az ablakhoz kitekint a sötétségbe. És mintha távol-ságon és sötétségen keresztül találkozott volna is tekintetük: összerezsent, megfordult és lassú léptekkel ballagott egyszerű tanyája felé.

Találkozás.

A mérnök nem ment vissza a kastélyba. Az éjszaka-t puszta szállásán töltötte, melyet részben szükség esetére rendezett be magának, részben, mert szerette a magányt, a csendet, szeretett napi munkája után a kis pásztorkunyhó eresze alatt heverészve gyönyörködni a végtelenségben, mely sehol és sohasem oly fönséges talán, mint az Alföld csil-lagos éjszakáin. Mikor az égboltozat beláthatatlan messzeségben övezi a síkságot, mikor tücskök csiripelnek a közelben, békák kurutyolnak a távol-ban, mikor itt is, ott is fölgyulnak a pásztortüzek és fölhangzik a tilinkó. Mikor a szem nem lát élő lényt, nem talál akadályt s a gondolat visszabuvik a lélek legbensőbb rejtekébe, hogy ne zavarja a természet magasztos, megnyugtató harmóniáját. Az öreg juhász, kit a gróf szolgálatára rendelt, hama-rosan gulyást készített számára s a mérnök, mint aféle egészséges ember, jó étvágygyal fogyasztotta el. Foglalkozása s természete egyként ellensége volt a hosszas töprengéseknek s mivel a Keve fur-

fangos beszéde éppen nem oszlatta el aggodalmait, elhatározta, hogy résen lesz s ereje tudatában nem kételkedett azon, hogy a válságos pillanatban megtalálja a kellő megoldást. Bizonyos, hogy furcsa ismerőse hazudhatott volna tetszése szerint, de mert — Isten tudja, miféle jobb ösztönére hallgatva — nem hazudott, csűrte-csavarta az igazságot, a miből legalább annyi mindenesetre kiderengett, a mennyi minden csűrés-csavarásban ott lappang: valamiféle veszedelmes igazság, melynek az ilyenfajta beszéd sohasem tagadására, hanem csak eltakarására szolgál.

Elég nyugodtan aludt tehát, de a hajnal derengése már ébren találta. Egész korsó frissen fejt tej volt asztalára készítve, melyet jóformán egy hajtásra hörpintett ki. A nap óriási, vérvörösen izzó korongja még a szemhatár peremén úszott, piros sugarait fellövelve a kék égboltozatra s gyöngéd rózsaszínbe átolvadó fénynyel árasztva el a pusztaságot. Kiállt a kis kunyhó elé s tele tudóval szíttá a friss, hajnali levegőt. Két vén akácz hosszúra nyult árnyéka látszott a sárgás homokon, odébb néhány mérőpózna, melyet az előző napon szúrtak le emberei. A széles eresz alatt, melyet girbe-gurba oszlopok tartottak, rajzolóasztala állott megrakva térképekkel és számadásokkal. Most feléje sem nézett. Gondolatai egyszerre rohanták meg s az aggodalom ismét hatalmába kerítette. De mintha az éjszaka

nyugalma visszaadta volna lelke egész rugékonyságát, úgy képzelte, hogy tisztán belát a szövevényes hálóba. A báránybőrbe öltözött farkas meséje jutott eszébe és ez egyszerű mese mindazt megfejtette, a mi eddig megfejtethetetlennek látszott előtte is. Világos, hogy a bankár önzetlen áldozatkészsége és mindaz, mi vele jár, csak arra való, hogy megejtse barátja becsületes, de naiv, hiszékeny lelkét. A milliomos bankár meg se érzi a költséget, melyből egyelőre hasznót nem húz, de e milliomos parvenü hiúságának semmi e világon nem hizeleghet inkább, mintha leányát egy Andrásfalvy gróf veszi feleségül. Okoskodását támogatta a kis Keve egy mondanása, a mi önkénytelenül villant föl elméjében: «Ösztöneink után indulunk s ösztöneink közt csak úgy nincs meg az önzetlenség, mint a tigriséi közt a füevés!» A furcsa ember ugyan sem vádolni, sem védeni nem akarta a bankárt, de itt mégis elszólta magát. És ha így van, a hadjárat könnyű s a győzelem biztos. És már valami vezető terv kezdett kibontakozni agyában, midőn a távolból hangzó lódobogás fölriasztotta gondolkozásából.

Hófehér paripán fekete női alak száguldott feléje. Nyomában finom porfelhő kavargott, mely a nap-tól megvilágítva, rózsaszínű, tündérkéz szőtte fátyolként úszott utána. A mérnök megdöbbent és elhalványodott. Ez ő! hangoztatta szilaj vére, mely

ellenséges indulattal gyűlt össze szívében és vadul dobogtatta meg. Mind közelebb és közelebb ért és éppen feléje tartott. Sőt meglassította lova lépteit és a mérnök már jól láthatta az arcot is. A csipős reggeli levegőtől s a gyors vágatástól kipirulva szebb volt ez arc, mint valaha; a fekete lovaglő-öltöny hozzásimult a karcsú termethez s néhány fekete hajfürt, kiszabadulva a kaczer zsokkésipka alól, ott röpkedett a magas, nemes homlok körül. A mérnök egy pillanatra minden másról megfeledkezve, nézett reá. A paripa nagyot horkanva állt meg előtte, nem vette észre. E soha nem látott, soha el nem képzelt szépség varázsa elkábította, hogy aztán, midőn a csengő hangot meghallotta, annál nagyobb erővel ejtse hatalmába az aggodalom barátja iránt.

— Nem tudom, jó uton járok-e, uram. Az Andrásfalvy-kastélyt szeretném látni, azt mondták, a pusztaságon keresztül közelebb érem, de már nem tudom magamat tájékozni.

Barátja nevének hallatára a mérnök egyszerre kijózanodott. Itt van szemtől-szembe vele az ellenség, szebb, tehát veszedelmesebb is, mint képzelte. Itt van, reáfüggesztette szemét és tőle várja az útmutatást. Talán már körül akar nézni jövőendő birodalmán, talán e gyönyörű fejben most is valami újabb fogás lappang, vagy talán — és forró vére pirosra festette arcát — vagy tatán előre meg-

beszélt találkozóra indul, melyről neki barátja nem is szólott. Büszkén vetette föl fejét és szembe nézve a leánynyal, kissé rekedtes, de kemény hangon felelt.

— Én lehetek az utolsó ember, a kitől ön, kis-asszony, ezt megkérdezheti és én leszek az utolsó, a ki önnek megfelel.

Hedda sápadtan hajolt előre nyergében. Ez volt az első hang, mely neki ellenmondani merészelt, az első arc, mely kihívó büszkeséggel tekint reá. A harag összeszorította torkát s csak egyetlen szót ejtett ki, de ebből az egy szóból is kiérett büszke lelkének megsértett önérzete:

— Uram!

— Vízkelethy Gábor vagyok — folytatta kérlelhetetlen nyugalommal a mérnök — odavaló, a honnan ön jött és sohase fogom odavezetni, a hová készül.

A leány hirtelen mozdulattal eleresztette lova kantárát és fejéhez kapott, melyet lázas forróság öntött el a végzetes név hallatára. A paripa neki-iramodni készült, a leány ingadozott nyergében s talán le is bukik, ha a mérnök erős karja meg nem tartja derekát. Megtartotta, erős kézzel kiemelte a nyeregből s szerencsére a kis lakkcsizmába bujtatott láb is kiszabadult a kengyelből. A paripa vészett vágatással száguldott tova szeszélyes kanya-

rutatokban s a mérnök meghallhatta az ijedtségtől félig alélt leány szívének gyöngye dobogását. Nem ellenség volt már, hanem férfi s a leány sem az többé, hanem nő, ki lovagias védelmére szorul. És most, hogy ott állt mellette sápadtan az izgalomtól, miközben hosszú, selymes pillától árnyékolt szeme nedvesen csillogott, hogy ott állt, kissé még mindig hozzátámaszkodva és arcát érte a forró, nyugtalan lehelet, szívét szorongó sejtelem fogta el, zavart, édes kábultság, melynek e válságos perczben nem lehetett okát adni.

— Vízet hozok, kisasszony — mondta, éppen hogy mondjon valamit — embereim épp jönnek, talán sikerül elfogniok a paripát. Üljön le, kérem, úgy! Nincs semmi baj, úgy-e? A bokája sem sérült meg?

A leány tagadólag intett. Mintha félálomban volna és csodálatos varázslat történt volna vele. Leült az egyszerű szalmaszékre és utána nézett a férfinak, ki a kunyhó mögötti gémes kúthoz ment. E hang, e szem nem az volt, mely először szólt és nézett. Zord és kemény volt, most lágy és szelid. Még érezte derekán az erős kar gyengéd és mégis szilárd szorítását és még hallotta a kevélyen kiejtett nevet: Vizkelethy Gábor! A végzetes nevet! Kisérőjét gyermekkorában, annyi tiszta öröm és annyi lelkigyötrődés okozóját. Ez rokona annak, kit tönkre-

tettek és rokona annak is, ki őt annyira és egyedül szerette. És hasonlít is, oh igen, hasonlít is ahhoz! Büszke és jó, szilárdakaratú és gyöngéd! Jött feléje, félkezében egy veder vizet hozva, magas, izmos termete, barna arcza és villogó szeme maga a férfi. A vizet letette s kis üvegpohárból merített belőle. Előbb azonban gondosan kiöblítette s csak úgy nyújtotta oda.

— Egy kortyot igyék csupán s azt is lassan, mert föl van hevülve — szólt ugyanazon nyájas hangon hozzá. És Hedvig engedelmeskedett.

— Köszönöm — felelt halkan — ön nagyon jó hozzám!

Hallgattak és nem néztek egymás szemébe. Ellen-ségeskedésük e különös megszakítása midkettőjüket megzavarta. És már a nélkül, hogy tudták volna, más hatás kezdett kisarjadzani lelkükben, az a végzetes hatás, mely mindjárt az első találkozáskor csak két ellentétes utakon járó, de hasonló egyéniségű erős és tiszta szivekben fakadhat. Az a fenséges és titokzatos harmónia, mely misztikus szálakkal fűzi össze a sziveket és ismeretlen mélységéből édes, bűvös érzéseket hoz föl. A leány arcza lassan-lassan visszanyerte az élet színét, sőt többet annál, rózsás pir szállt föl egész a fehér homlokig, melyet nem magyarázhatott meg más, mint a férfi öntudatlanul makacs tekintete, mely a finom, bájos voná-

sokon nyugodott. És akkor Hedvig megszólalt. Csodálatos, fátyolozott hangon, hogy saját magának is megdobbant a szive:

— Ha ön ellenségem, miért nem engedett utamra! Miért mentette meg életemet? Igen! — folytatta hirtelen kitörő szenvedélyességgel — önnek joga lett volna gyönyörködni halálomban és nekem jobb is lett volna meghalni!

Szenvedélyes láng gyult ki szemében, aztán elárasztották a könnyek és e könnyekben megtörő láng égette és megalázta a férfi szívét. Lehajtott fejjel várt tovább, de már érezni kezdte, hogy előítéletebe csalódás vegyült, hogy sokkal nagyobb küzdelem vár reá mindenképen, mint a minőre készült, mert e szép arcz mögött nem lehet önzés, e hangban nincs számítás, ez édes, könnyező szempárban nincs semmi nyoma a hazugságnak.

— Nem akarok gondolni rá, minő vád rejlett szavaiban, de érzem egész szívemben. Hát az én anyai barátnőm, Vizkelethy Márta, sohasem beszélt önnek rólam, sohasem mondta önnek, ki vagyok?

A mérnök fölkapta fejét. Emlékezett, de emlékezése a távol multból tért vissza halaványan és elmosódva.

— Egykor, régen! — felelt tünődve — de akkor ön még igen kis leány lehetett!

— És persze a kis leányból nagy leány lett. És

ha hallott valamit a gyermekről, a ki jó akart maradni, most nem hiheti el, hogy tudott is, képes is volt! Ne szakítson félbe! Igaza van! Nem vagyok jó! A mi szívünkben ez az érzés hiányzik, de én szeretet nélkül nőttem föl és ha önt mindenétől megfosztották is, gazdagabb maradt nálam, mert bizonyosan, oh bizonyosan egész életében kísérte a szeretet!

Beletemette arcát két kezébe és egész teste remegett a szívét át- meg átjáró fájdalomtól. Mindaz, mi hosszú évek során gyült össze ott benn, az érzések és vágyak tanyáján, a mi soha gyöngéd kéz érintésére föl nem nyílt, a mit soha gyöngéd fül meg nem hallott, a mi után soha, de soha gyöngéd, szerető szem nem kutatott, az most az első érintésre utat tört s kínos és mégis megkönnyebbítő áradattal szakadt föl szívéből. S bár úgy mondta, hogy ellensége az előtte álló férfi, ott benn már bizonyosra vált az ösztönszerű sejtelem, már érezte, tudta, hogy nem ellenséghez szól, hanem a ki megérti, a kinek hangja megvigasztalja, a kinek gyöngéd keze megnyihíti. Hogyan, miért? Okot kutató kérdések nincsenek ily fenséges pillanatban, az érzés ilyenkor a tudás, a tény, az ok és okozat egyúttal. A mérnök hallgatott és nézett, csordultig telt szíve nem talált szavakra. Csalódott, csalódása gyönyör és fájdalom, hisz e leány méltó akárkihez,

és e gondolat maga volt a boldogság; méltó nemes barátjához, és e gondolat maga volt a kinszenvedés. Már nagyon közel állt a leány mellett, térde ruháját érintette, most halálsápadtan lépett hátra és fojtott hangon szólt:

— Bocsásson meg, kisasszony! Nem ismertem önt s ez szolgáljon mentségemül. Ime, bevallom és kimondom: menjen, a merre akar, tegye azt, a mit szándékozott. Mert csak jó lehet, a mit akar és szándékát áldás kíséri. Találja meg a szeretetet és tegye boldoggá a szeretet. Igazságtalanságomat feledje el, ha másként nem lehet, velem együtt.

A hangja remegett az utolsó szavaknál s csaknem suttogva fejezte be:

— Mert inkább sohase jussak eszébe, mint együtt durvaságom emlékével. Az Andrásfalvy-kastély jobb-kéz felé van, lovát, úgy látom, amott hozzák, vagy ha kívánja, kocsiót küldök.

Hedda is fölállt és ráemelte szemét a mérnökre.

— Egy Vizkelethynek több joga volt durvának lenni hozzám, mint a mennyi oka lehet önnek, hogy most megváltoztassa véleményét. Honnan tudja, hogy nem vagyok az, a kinek tartott?

— Érzem! — felelt a mérnök egyszerűen és tekintetük ennél a szónál találkozott. És egyéb magyarázatra nem is volt szükség és a leány nem is szólt egyebet egyetlen szónál:

— Köszönöm!

Sokszor kiejtett, köznapi szavak, de az egyikből mély meggyőződés, a másikból mély megnyugvás hangzott ki s mindkettő benyomult a szívbe, mert mindkettő a szívből fakadott. Hedda kezét nyújtott a mérnöknek és kézzsorításuk megpecsételte azt, a mit mondtak. És mintha a mult egész számadását lezárták volna, elpihent bensejükben is a lázas forrongás és szemük nyugodt, tiszta bensőséggel ragyogott. Két parasztleány vezette a lovat, tajtékzott, prüszkölt, kapálózott, egész testében remeggett, orrczimpái kitágultak és látszott rajta, hogy még mindig nagy kedve volna tovairamodni. A mérnök aggódva nézte végig az izgatott állatot és hátaozottan jelentette ki, hogy nem engedi rá felülni vendégét.

— Ön sokkal jobban megrémült, semhogy megbirkózhatna paripájával. Megkóstolta a szabadságot s ilyenkor még az emberrel is nehéz elbánni. Hanem elküldök a bankár úrhoz fogatért.

A leány igent intett. Ha a mérnök azt mondta volna, üljön föl és vágtsasson keresztül-kasul a pusztaságon, megteszi. Daczos lelke, mely eddig soha senkinek meg nem hajlott, most édes megadással engedte át magát a nálánál erősebb akaratnak.

— Várok, a meddig akarja — mondta szeliden — megmentette életemet, tehát rendelkezik is vele.

— Ne mondja még egyszer! Nem akarom, hogy ilyen nagy árral tartozzék nekem. Élete egy perczig sem forgott veszélyben.

— De ön ellenségem volt! Ha az én családomat tönkretette volna valaki, magam segitettem volna a végzetnek!

A mérnök komolyan nézett arczára.

— Ezt nem Mártától tanulta, kisasszony. Mi nem ismerjük a boszúállást. A mi vallásunk bocsánatot hirdet ellenségeink számára is.

A leány szemében ismét fölillant a régi tűz.

— Tehát csak vallásának engedelmeskedik, midőn megbocsát?

— Nagyon jól tudja, hogy nem! Ember vagyok én is és ellenséges érzülettel fogadtam önt. De ellenséges érzületemben nem volt semmi boszúállás. A multat elfeledtem, csak a jövőre akartam védekezni. Nem magam miatt azt sem — tette hozzá halk hangon.

— Tudom. Barátját félti tőlem! Még mindig félti?

A mérnök megrázkódott. Összeszorította ajkát és félig elfordította fejét. Félt, hogy leolvashat valamit arczáról a leány, valamit, a mit maga sem ismer, valamit, a mi lehet jó és rossz, erény és bűn, vagy a kettő küzdelme egymással, a mi egyszerre emeli föl és sújtja le lelkét. A minek nem tud nevet adni,

de a minek legyőzése, elpalástolása megszakadással fenyegeti szívét. És mégis meg kellett lennie. Úgy képzelte, hogy minden percznyi hallgatás aljas, rút árulás barátja ellen. A nap már magasan járt az égen, az akácok árnyéka megrövidült, emberei illő távolságban állottak és a rakoncátlankodó lovat iparkodtak megfékezni. Érezte, hogy a leány szeme fürkészve tapad arczára s egy gondolat jutott eszébe, melynek kivitele meggyőzi vendégét s egy csapással végét veti lelkiüzdelmének is.

— Megengedi? — kérde a nélkül, hogy a kérdésre válaszolt volna — megengedi, hogy legényeim közül valaki használhassa lovát?

Hedda csodálkozva felelt:

— Ha őket nem félti, nem bánom! De női nyereg van rajta!

— Kell is nekik nyereg. Hé! — kiáltott a parasztok felé — ki meri megülni azt a paripát?

Négyen-öten is állottak elő. A mérnök kiválasztott egy hetyke bajuszú, fiatal, tagbaszakadt legényt és magához intette.

— Elnyargalsz a gróf úrhoz. Megmondod, hogy a kisasszonyt itt baleset érte és kérd nevemben, hogy jöjjön érte azonnal kocsival.

Minden szó úgy hangzott, mint mikor valami természetfölötti hatalom titkos kényszere folytán nehéz kődarabok szakadnak le a sziklafalazatról.

A mérnök legalább úgy érezte, mintha minden szó véres nyomokat hagyna hátra szívéen, a leány meg úgy hallgatta, mintha balzsamos, enyhe szellő röptenén szívébe a kemény hangot, mely ott benn el-
lángul, megszeliidül és csak az értelme, tiszta, be-
csületes, őszinte értelme marad meg. Átérezte, hogy ez a teljes elégtétel számára, a tökéletes czáfolat, mely semmi magyarázatra nem szorul és tekintetében és hangjában hála és büszke elégedettség és alázatos megindultság olvadt össze.

— Nem fogom soha elfeledni, mily jó és nemes ön hozzám! Ha egyszer megismeri életem folyását, megérti majd, mit érezhetek akkor, ha jó és nemes emberrel találkozom. Volt idő, mikor azt hittem, nincs sehol a világon; csak önzés és kapzsiság uralkodik, a szív a költők fantáziája csupán vagy rabszolgája a ravasz észnek. Csoda-e, ha nem talál-
tam ebben a világban semmit, a mihez vonzóddhat-
tam, a mit megszerethettem volna. Pénz, az volt bőven, de sehol semmi szív! Az ön rokona, a ki szeretett, régen és messze távozott körünkől s magamra voltam hagyatva szegényül a legnagyobb pompa közepett! Két világ közt éltem, de az egyik nem fogadott be, a másiktól visszaretent szívem. Néha most is úgy rémlik, hogy szédületes mélység fölött lebegek. Látom az elhagyott parton a zord sziklákat s nem vágyom hozzájuk s látom a mási-

kon a verőfényes mezőt s nincs, a ki kinyujtsa felém kezét, hogy átsegítsen. És ha egyszer majd elhagy az erőm, alázuhanok és sem itt, sem ott nem fog megkönyezni senki, mert sem itt, sem ott nem ismer és nem szeret senki!

Mily jól esett elmondani, a mi rég ott rejtőzött szive fenekén! Mily jól esett hallani saját hangját és érezni, hogy résztvevő szív van közelében. Sőt mintha szavainak egy része már nem is volna igaz, már a mélység egyik partján, a verőfényes mező szélén egy férfi alakjának körvonalai bontakoztak ki a homályból. Eszébe jutott álma az utána vágató két lovagról s mintha itt állna mellette az ismeretlen, sugárzó szemének meleg tekintete befuródik szívébe és ő szeretné megragadni erős kezét és kérni, hogy szabadítsa ki végzetes helyzetéből. A lovaslegény rég elnyargalt, a nyomában támadt porfelhő is rég eloszlott s a mérnök nyugtalanul nézett arra felé, a merre a grófnak kellett megérkezni. Nem kételkedett, hogy jönni fog, tudta, hogy békés együttlétük örömmel tölti el a becsületet szívet, de a föladat, mely reá várt, oly rettenetes nehéznek tűnt föl, hogy szinte belesápadt. Nem szabad többé hallania e hangot, látnia e szép arcz őszinte vonásait. El kell nyomnia a fejlődő érzést, ki kell irtani lelkéből minden emlékét e találkozás csodás varázsának. És bár a leány ön-

tudatlanul megnyilatkozó bizalmas vallomásait úgy szívta magába, mint a permetező nyári esőt a tik-kadt mező, arcza komor és gondolkozó maradt, mint a felhős ég, melyen nem tud keresztülhatolni a napsugár. Az utolsó szavak azonban, melyek fájdalmas lemondással hangzottak el, szétzavarták borongós tépelődéseit és úgy felelt rá, a hogy önkénytelenül támadt szive mélyén a gondolat.

— Nem szeretik, mert nem ismerték. Ott, a hol él, talán nem is fogják ismerni soha, de itt, a másik parton...

Elhallgatott. Nem merte folytatni tovább. Úgy nem, a hogyan érezte, hanem úgy, a hogyan szive erős akaratának engedelmeskedett.

— De itt, a másik parton — folytatta tovább, de halkabban és tompán — tudok valakit, a ki ismeri önt, kisasszony! Nemes, nagylelkű férfiú, az én jótevőm és barátom. Ő ismeri önt és...

Hedda elpirult s a mérnök látta e forró pirt, mely előntötte a leány arczát és nem volt ereje befejezni a mondatot. Nem remélhetett semmit, de e pir, melyet csak egyképen magyarázhatott, mégis minden reménységét széjjeldúlta. Mint a legtöbb férfiúnál, nála is hiányzott a szív analizáló képessége. A munka és küzdelem embere volt, a tényekből ítél s az érzések útvesztőjében eltévelyedett. Azonfelül becsületessége és barátsága egyetlen utat mu-

tatott számára csupán, nehézségekkel teljes, sziklás, örömtelen, de nyílt, egyenes utat, melyen minden önző vágy kihal, minden szenvedély legyőzve vagy letaposva hever. Nem olvasott regényeket, hogy hazug képzelődéseknek engedhetett volna s nem ismerte az életet sem annyira, hogy a látszatot megkülönböztethesse a valótól. A mint a leány arczán föllobbant a pir, melyet barátja javára magyarázott, úgy képzelte, hogy minden szó, mely nem akaratából fakad, aljas árulás. És most már türelmetlenül várta közeledését és figyelt, nem hallja-e távolból a kocsirobogást. Elfordította fejét és a távolba nézett és nem láthatta, mint száll el a pir a gyönyörű vonásokról, mint foglalja el helyét az a bánatos halaványság, mely mindig a szív csalódásának biztos jele. Mert Hedda is más valamit várt, más befejezést, valami tüneményes csodát, mely egyszerre végét veti élete sivárságának. Esze nem követhette nyomon szíve édes, ismeretlen fölindulását, nem mondhatta meg, mi az, a mit repesve vár, a mit remegve sejt a tompán csengő szavak mögött, csak érezte, hogy most, most, a mint egyik szó a másikba fonódik, valaminek következnie kell, a mi forró, bűvös hullámaival elárasztja egész valóját, a minek hatalmas érintésére széjjelszakad a jövőjét rejtő sötét fátyol és mögötte meglátja a tündérszép vidéket, leányálmainak csak

sejtett, szép birodalmát, a hol nincs más boldogságon szerelmen és megnyugváson kívül. Léleketét is visszafojtva figyelt, előrehajolva, csillogó szemmel, s a pír, mely arczán kigyult, nem, oh, nem az utolsó szavakat illette, hanem saját sejtelseit, melyeket éppen az utolsó szavak kegyetlen erőszaka tette semmivé. Tehát a gróf és nem más valaki! A tegnap történtek után nem kételkedhetett, hogy a gróf szereti, hangja, tekintete s minden mozdulata az érzés árulójávé szegődött, s ha apjára gondolt, rettegett a reá váró küzdelemtől. Mert bizonyos, hogy apja szívós kitartással fogja támogatni a gróf vonzalmát és ha kell, minden erőszakkal kényszeríteni az ő szívét is. Tegnap még nem vette komolyan a harczot, akarataiban bizva jól tudta, hogy semmi földi hatalom nem hajlítja és nem törheti meg, de most elsápadt és oly gyöngének, oly tehetetlennek érezte magát, mintha e férfi csatlakozása amazokhoz máris eldöntötte volna sorsát. És hányszor történik meg az életben, hogy egy félreértett szó vagy igaz érzés becsületes szándékú elnyomása végzetes tévedéseket okoz, hiába való, de kikerülhetetlen bonyodalmakba kerget, melyekből csak szenvedés, sok megpróbáltatás után szabadulunk ki, sokszor bizony megsebzett szívvel és lankadt szárnyakkal. A mint tehát könyörgő, esengő pillantását a mérnök észre sem vette, hanem

merev szemével a távol messzeséget kutatta, honnan alig észrevehető, de folyton növekvő porfelhő közeledett, nyugalmat erőszakolt arczára és csendes hangon felelt:

— Igaza van. A gróf volt az első becsületes, önzetlen férfi, a kivel találkoztam. Úgy lehet, ismer is engem, de én is jól ismerem őt. Ön féltette tőlünk és oltalmazni akarta. Tudja meg tehát, hogy én már régebben őrködöm fölötte és én is meg akarom védelmezni és meg akarom menteni minden bajtól, a mi itt vagy másutt érheti. Mert én nem kevésbé szeretem őt, mint ön.

Nem volt hangjában semmi különös melegség, még az a baráti vonzalom sem rezgett benne, melyet oly igazán érzett szívében, de a mérnök annyira átengedte magát egyetlen gondolatnak, hogy csak a szót hallotta, mely a vallomás erejével hatott reá. A leány felé fordult és mindkét kezét megragadta. Férfias arcza talán sohasem volt szebb, mint e pillanatban, midőn a szíven győzedelmeskedő becsületértzés és barátság sugárzott rajta. S bár ajka vonaglott s barna szeme nedves fényében tündöklött, annyi őszinte melegség, oly komoly megindultság s oly benső, igaz, szívből fakadó könyörgeés érzett ki szavaiból, hogy Hedda majd leroskadt a fájdalmas és gyönyörűséges csodálkozástól.

— Szeresse! Ő, egyedül ő méltó önhöz! Az én

védelmemre nincs többé szüksége, ha ön mellette áll. Tegye boldoggá s boldogságuk engem is, igen, engem is boldoggá tesz!

Hedda érezte az erős kéz remegését. Szólani akart, de nem tudott, csak nézett rá, csak néztek egymásra s hosszas, meleg, egymásba fonódó tekintetük, arczuk meleg pirja, ujjaik gyöngéd, forró szorítása árulta el a szavak hazugságát. De hátuk mögött léptek hallatszottak s Heddát egy jól ismert, recsegő hang ébresztette föl az édes kábulatból.

— Csakhogy megtalálalak! Egy suhancztól kellett megtudnom, hogy baleset ért. Azt hiszem, értem kellett volna küldened azonnal!

Durva, parancsoló hangon beszélt s szürke szeméből ádáz, ellenséges pillantást lövelt a mérnökre. Eleresztették egymás kezét s önkénytelenül hátraleptek mind a ketten. A mérnök minden aggodalmát megtestesítve látta maga előtt e puffadt, ravasz-szemű s petyhüdt arcú alakban, ki dühét cseppet sem iparkodott titkolni, méregette őt tetőtől-talpig. Úgy rémlett neki, hogy a leány védelmet és támogatást keresve simul hozzá és elnyomta az újból föllobogó gyűlöletet, mely családjá romlásának okozója iránt elpusztíthatatlanul élt szívében.

— Az Andrásfalvy-kastély közelebb van ide az önénél, uram, tehát a gróf úrért küldtem. A hiba enyém, mert a kisasszony annyira megrémült, hogy

nem intézkedhetett. Ha nem csalódom, már jön is a kocsí!

A gróf nevének hallatára a bankár arcza átváltozott. A dühös ránczok elsimultak, az országuton robogó kocsí felé nézett s éles szeme fölfedezte a bakon azt, a kit keresett.

— Ah! és valóban a gróf úr maga hajt. Uram, nagyon hálás vagyok ön iránt és ne vegye rossz néven izgatottságomat. De gondolja el, a mezőn sétálok és hallom, hogy egyetlen gyermekem mily veszélyben forgott, apai szívem, úgy élek, majd megszakadt a rémülettől, jöjj keblemre, drága leányom!

Erőszakosan elvonta Heddát a mérnök oldala mellől és magához ölelte. S a kocsiból kiugró gróf úgy találta őket egymás karjaiban. Az izgalomtól, a gyors hajtástól kihevülve és mégis halásápadtan állt melléjük és szakadozott hangon kérdé:

— Nincs semmi baja? Úgy-e nincs? Nézzen rám és mondja, hogy nincs?

A mérnök az ereszt tartó oszlophoz támaszkodott. Most, csak most legyen ura önmagának; most, csak most igázza le szívét! Nézte barátja arczát, melyen már boldogság és szerelem ragyogott, szemét, melyből szívből fakadó, ujjongó öröm sugárzott. És a leány mosolyogva nézett reá és gyöngéd, nyájas hangon felel:

— Egy porczikám sem sérült meg! A mérnök úr mentette meg életemet.

— Te? — kiáltott föl a gróf és hozzá rohant és össze-vissza ölelte és csókolta ajkát, arcát, a hol érte — az Isten áldjon meg! Az én életemet is megmentetted! — tette hozzá halk hangon és leányos, kék szeme könybe lábadt. — Édes, édes barátom!

A mérnök csak ennyit felelt:

— Az vagyok és... és már az övé is!

— Tudtam, éreztem! Ha megismerted, nem is lehetett másként! Hisz úgy hasonlítok egymáshoz!

A mérnök arra felé nézett, a hol a leány állott. Szomorú, nyugodt tekintetét a bankár fogta föl s hirtelen mozdulattal Hedda elé került.

— A gróf úr végtelenül lekötölezett, hogy maga fáradt el leányomért. Viszonzásul kérem, legyen szerencsém kastélyomban. Egy kis villásreggeli együnknek sem fog ártani.

A gróf megfogta barátja kezét:

— Neked is velünk kell jönni! Bankár úr, ő az én legjobb barátom!

A bankár feszesen hajolt meg.

— A gróf úr barátjai házam barátai is mindenkor.

Csak Hedda nem szólt, de előrelépett és könnyörgő szeme rátapadt a mérnök arcára. Mozdu-

latlan és merev maradt az arcz s a hang kemény és nyugodt:

— Köszönöm! Nekem dolgom van és dolgoznom kell!

A gróf most Heddához fordult:

— Kisasszony, ön szóljon! Az ön szavára talán meglágyul!

Hedda lehajtotta fejét és halkán, komolyan mondá:

— Én Vizkelethy Gábort sohasem fogom hívni abba a kastélyba, a hol lakunk!

A bankár összerezzent és elsápadt, a gróf zavartan pödörte kis, vékony bajuszát és a mikor a mérnök biztos, egyenes tartással Heddához közeledett, az egyik sóvárogva, a másik rettegéssel gondolta el, hogy a jó egyetértésnek vége szakad. A helyett a férfi kezét nyujtotta, kevély öröm lángolt föl arczán és mély, csengő hangon csak ennyit felelt:

— Köszönöm, kisasszony!

Hedda elpirulva és alázatos készséggel fogadta el a nyujtott kezét és büszke vonásai ellágyultak úgy, a hogyan apja még sohasem látta. És ha valaki bepillantott volna a bankár szívébe, dühös, féktelen indulatot, önző, vad féltékenységet talált volna ott, melyet csak a legnagyobb erőszakkal tudott visszafojtani. A gróf nem vett észre egyebet, mint hogy e két, szívének oly annyira

drága lény között elsimult az ellentét és könnyebbülve, vidáman kiáltott föl:

— Kisasszony, az ön gyöngéd lelkével csak barátom nemes férfiassága versenyezhet. Igazán boldog vagyok, hogy megértették egymást!

Mindketten egyszerre huzzák vissza kezüket, mintha árulást követtek volna el. A bankár tehetetlen dühében ajkát harapdálta és rekedt hangon sürgette az indulást:

— Akkor hát ne tartóztassuk a mérnök urat. Én méltánylom okait és nem akarok kellemetlen emlékek fölidézője lenni. Valóban, most sejtem, hogy a mérnök úr volt az a kis fiú, a ki...

A gróf arczáról boszankodást olvasott le, tehát hirtelen másra terelte át a beszédet.

— A ki, ha mint férfi jobban megismer, remélem, más véleménynyel lesz rólam!

Nem remélte és nem is akarta remélni. Pompásan szövött terve ellen új, mindennél nehezebben leküzdhető akadályt látott a jövőben s a tönkretett család ez elfeledett képviselője úgy jelent meg itt, mint maga a sujtó Nemezis. Éppen itt, e sivár pusztaságon, mely hadjárata alapjául szolgált. A gróf azonban megelégedett az utolsó szavakkal és karját nyújtotta Heddának.

— Tehát minden rendben van, vagy legalább rendben lesz. A mit barátom tesz, az épp oly helyes,

mint a mit ön, kisasszony, mond. Induljunk tehát. A viszontlátásra, Gábor!

— A viszontlátásra! — szólt Hedda is csendesen és elfogadva a gróf karját, a kocsihoz lépett.

— Jó napot! — szólt röviden a bankár és nehézkesen követte a fiatal párt. A könnyű jukkerkocsi bakján a gróf foglalt helyett, mellette Hedda ült, míg a bankár a hátsó ülésen telepedett le. Egy ostopattogás s a két szürke vágatva röpítette tova a kocsit. Valaki hátranézett, de atyja zord tekintével találkozva, visszakapta fejét. A gróf a szerelmes, boldog ember önzésével már nem gondolt másra, mint hogy szívének bálványa mellette ül és érezte és fölszívta a fekete haj gyöngye illatát. Patkók és kerekek verték föl az út porát s már rég elhangzott a robogás, rég leszállt a por s a mérnök még mindig ott állt egy helyben, keresztbe fonva karját s homályosuló szemmel bámulva a messzeségbe. Majd rászorítva kezét homlokára, nehéz sóhaj szakadt föl melléből, aztán egész testében megrázkódva, mindkét karjával szétcsapott a levegőben, mintha fenyegető, sötét árnyakat űzne el maga körül és harsány hangon kiáltott a távolban diskuráló emberek felé:

— Munkára, legények!

Epizódok.

Bizonyos időt átugrunk elbeszélésünkben. A mag kikel s ha el nem rágják a férgek gyöngye gyöke-reit, ha ki nem dönti a vihar, ha el nem pusztítja életerejét a tél fagya, fává növekszik. Onnan kapja táplálékát, életereje onnan növekszik, a hol fakadt. Az idő rendes változásai nem árthatnak, a természet törvényei szerint növekednie kell, mivelhogy született és a Gondviselés szerepet szánt neki a mindenségben. És mi más az érzés, mint gyenge mag, mely ha kedvező talajba kerül, kisarjadzik és gyökeret verve a szívben, szembeszáll a viharokkal és edződik is általuk. Külső vagy belső hatalom talán visszafojthatja, talán elnémítja követelő hang-ját, de elfojtva és elnémítva annál erősebben fejlődik és követeli jogát és akármily kinnal marczangolja is a czéltalannak látszó vágyódás, a leg-sötétebb felhőn keresztül is ott dereng mindig a reménység örök napjának enyhet adó, bátorító, éltető meleg sugara.

Az érzések, melyeknek keletkezését főntebb vázoltuk, végzetes erővel kerítették hatalmukba a sziveket. Nyár derekán vagyunk, a munkálatok már javában folynak a sivatagon, a mérnök azonban az ásatást a két kastélytól legmesszebb eső ponton kezdette meg. Sok emberkéz jutott munkához és

keresethez s a környék népe egyébről sem beszélt, mint a vállalkozásról, mely egyszerre termőföldhöz juttatja. A gróf mindenütt hangoztatta a bankár áldozatkészségét s ilyképen az új földesúr iránt érzett természetes ellenszenv hamarosan elenyészett az egyszerű szivekből. A lapok hasábos cikkeket közöltek, bel- és külföldi szakemberek jöttek tanulmányozni a nagyjelentőségű csatornázást s maga a mérnök is egész tudását és munkaképességét e magasztos cél kivitelének áldozta. Mint afféle becsületes és erős jellemű férfi végre is leszámolt önmagával. Nem mérlegelt semmit, elűzte az újból és újból föl villanó kába reménységet. Egygyel volt tisztában csupán. Hogy nem szabad szeretni a leányt. Hogy egyetlen lépést sem szabad megtennie szive megnyerésére. Mert bár a gróf sugárzó, gyermekesen boldog arcza folyton előtte lebegett, első találkozásuk némely emléke elmosódhatatlanul vésődött szívébe. Nem a szavakra emlékezett, hanem a hangra. Mint szelid, bűbájos zene hangzott feléje a távolból, követve a fekete szempár lágy, édes, könyező tekintetétől, mely rajta függött, melyet látott a forró napok verejtékes munkája közt s a hűvös, csendes, nyugalmas éjszakákon. Oh látta, érezte, hallotta sokáig s kezdetben, ha vége lett a napi munkának s sétára indult az alkony homályában, az est sötétsége gyakran ott lepte

meg azon a ponton, hol először nézett ellenséges szemmel a bástyatorony kivilágított ablakai felé. Nem is tudta, hova megy, érzése, ösztöne, valami ismeretlen, hatalmas vágy hajtotta előre a jól ismert uton és sokáig nem állt, nem tudott ellenállni e titokzatos, bűbájos varázsnak. Néha látta is a karcsú árnyékot, néha megnyilt az ablak s egy holdvilágította tiszta éjszakán egész jól kivehette az arcvonásokat is. A leány kihajlott az ablakon, a hold sápadt fénye éppen arczára esett. És az erős, edzett férfi remegve lapult meg az akác törzse mellett és míg szíve viharosan dobogott a gyönyörűségtől, a lemondás biztos tudata mint aczéllánczokból szőtt háló szorította össze agyát.

Első találkozásuk után egyetlen egyszer találkoztak csupán. Három hét telt el szakadatlan küzdelemben s a lemondás kínos gyakorlatában. Hiába esett első pillantása hajnalpirkadáskor az útra, honnan először száguldott feléje fehér paripáján a leány, lódobogás nem verte föl többé a puszta csendjét. Elmaradt, nem jött s ha okot keresett a magyarázatra, egyetlen okot talált csupán, mely akkor is megsemmisítette volna reményeit, ha minden erejével és akaratával nem küzdött volna ellenük amúgy is. Azonban egy este megszokott, nélkülözhetlenné vált sétájában csaknem a kastélyt övező park kapujáig hatolt. A teli hold fényes

tányérja beragyogta a vidéket, fénye aranyfátyolként imbolygott a fák koronáin s a bástyatorony kiugró erkélyén egyszer csak megjelent a leány fehérruhás alakja. A mérnök káprázó szeme előtt úgy tűnt föl, mintha álomlátás volna, mintha valahonnan a magasból szállott volna alá. Egy helyben állt, az erkély vaskorlátjára támaszkodott, úgy nézett az alatt elterült, sápadt fényben úszó vidékre. A mérnöknek eszébe sem jutott, hogy magas alakját onnan felülről könnyen észrevehetik. Meg sem moczczant helyén, nehogy lépésének zaja elriaszsa a bűvös tüneiményt. És mikor mégis eltűnt s az erkély üresen maradt, úgy érezte, hogy ellenállhatatlan erő szegezi lábát a földhöz azon a helyen, a honnan őt megpillantotta. És nemsokára sajátságos zaj hallatszott az udvar felől, könnyed, siető, egymást föl váltó ütemes koppanás a kert porondján, a minőt csak kis, női lábak lépése okozhat. Vissza akart fordulni és nem tudott, már látta a karcsú alakot hosszú fekete köpenybe burkolva feléje közeledni. Könnyű fehér selyemsál simult fejére s a fehér sál alatt fölismerte a halavány, komoly, szép arcot.

— Ön az, mérnök úr, úgy-e? — szólt már messziről. Hangja izgatott s félénk, halk és óvatos volt.

A mérnök emberfölötti erővel nyugözte le forrongó indulatát.

— Igen, véletlenül erre sétáltam, kisasszony!

— Ne hangsúlyozzon semmit. Jól tudom, hogy ön csak véletlenül sétálhat erre. Én azonban kész-akarva jöttem le, hogy önnel beszélhessek. Jó estét!

Ott állt előtte s kezét nyujtotta. A kis, finom kéz, melyet most nem fődött keztyű, forró volt és remegett, az arcz maga valahogyan elváltozva; a szem beesve, a vonások megnyulva és mégis valami édes, vonzó szelidség sugárzott ki az egész alakot átható szomorúságon keresztül.

— Velem? — kérdezte a mérnök. — Most? Itt?

— Most, itt, a hol lehet! — folytatta szaggyatottan a leány. — Mert nem akarom, hogy rosszat gondoljon felőlem. Nem akarom, hogy hálátlannak tartson!

— Miért? — kérdé újra a mérnök, de csakhoggy kérdjen, szóljon valamit. Nem értette azt, a mit hallott. Nem törődött az okkal, miért? csakhoggy itt van mellette, hozzá beszél, reá néz, leszállt hozzá és szomorú és bánatos. Kérdésére összerezent, de rövid szünet után sajátságos, élevesztett hangon, mely át- meg átjárta a mérnök szívét, felelt:

— Ha azt kérdi, miért, talán kár is felelnem. Úgy éreztem, eszembe jutott, hogy életem megmentője talán vár valami híradást felőlem, talán feltűnt neki, hogy nem vagyok látható sehol, talán

azt hiszi, kerülöm és ezért hálátlannak tart. De ön azt kérdi, miért és ez azt jelenti, hogy... hogy...

A mérnök hevesen vágott közbe. A szavakból kiérző néma szemrehányás fölszaggatta szívét, vére forró, szilaj hullámzással áradt szét ereiben s egy pillanatra megfeledkezett arról, a mit oly erős akarrattal épített föl.

— Ne szóljon így tovább, kisasszony! Nem feledtem el önt, de hálátlannak sem tartottam. A mit teszek, azért nem várok jutalmat. S ha én nem megyek oda föl, hogyan, minő joron várhatnám, hogy ön jöjjön le hozzám?

Minő joron? A leány arcát a megszégyenülés sötét pirja öntötte el. Oly egyszerű igazság hangzott el a férfi ajkáról, hogy egyszerre tisztán látta maga előtt lépése meggondolatlanságát. S ő, ki nemrégiben egyetlen szavával zavarba hozta a szalonok legraffináltabb gavallérját, ki éles szellemmel verte vissza a szóharcokban jártas urak legfinomabb vagy legkétértelműbb támadásait, most ki-zökkent mondanivalójából, mint egy iskolásgyerek és sálját arczára húzva, csaknem síró hangon felelt:

— Én meggondolatlan vagyok, de önnek sem volna szabad megszégyeníenie. Nem, nem volna szabad! — folytatta hevesen.

— Én? önt, kisasszony? eszembe sem jutott! — És valóban nem is jutott eszébe, hisz esze nem

előzte meg nyelvét, a mint ez hasonló helyzetben annyiszor történik meg mindnyájunkkal. De már nem értették meg egymást és Hedda úgy érezte, hogy magyarázatra van szükség.

— Ne ítéljen el, kérem, hogy lejöttem. Csak azt akartam tudtára adni, hogy jósága él még mindig emlékemben, hogy hálás vagyok és bocsánatára méltó akarok maradni. Nem tőlem függ, hogy ezt nyiltn, mások előtt nem mondhatom szemébe, de atyám...

— Ne folytassa — szólt halkán a mérnök — barátomtól eleget hallok ön felől és tudtam, hogy gondol reám is. Atyja előtt gyűlöletes a nevem s barátságunk, úgy-e bár, mondhatom így, barátságunk önnek kellemetlenséget okozhat vagy okozott eddig is. Kitaláltam, látom arczáról s nem akarom, hogy miattam akármi érje. Én holnap elmegyek e vidékről. A terveket elkészítettem s a munkát ott kezdem meg, a hol nem leszek útjában senkinek. Menjen vissza, kisasszony, valaki megláthatja itt, velem. Menjen vissza!

Komoly, csengő, határozott hangja nem tűrt ellenmondást. A leány fázva húzta össze köpenyét. Még a szive is remegett, de el kellett hallgatnia azt, a mi benne lakozott. Igaz volt minden szó. Első találkozásuk óta valóságos fogságban élt. Atyja minden lépésére ügylet s bár került a nyílt szóváltást,

mely esetleg végzetes lefolyású lehetett volna s bár nyíltan nem parancsolt s nem tiltott semmit, nehogy nyílt ellenszegülésre találjon, módját tudta ejteni annak, hogy folyton leánya nyomában legyen s kémkedő zsarnokságát úgy tudta a gyöngéd, szerető figyelmeesség és gondosság álarczával palástolni, hogy Hedda csak érezte a zsarnok tilalmát, látta az önző célt, a nélkül, hogy alkalma lett volna szokott erélyével lerázni magáról. De ha a bankár ily módon külsőleg el is érte célját és megakadályozta a veszélyesnek látszó találkozást és úgy járt el, mint egy ilyen ravasz üzletembertől várni lehetett, a ki csak az élet zürzavaros viszonyainak külső, durvább szálait látja és azokat képes bogozni vagy bontogatni kénye-kedve szerint — a szív szerkezetének finom szövvénye ismeretlen maradt előtte. És hányszor látjuk és tapasztaljuk, hogy ama durva szálak erőszakos bogozása közben a szív láthatatlan szálai lanyhulnak és épp akkor szakadnak el, mikor az intrikus már győzelmét hirdeti, talán éppen a külső erőszak következtében, melynek a lélek ellenszegül. És viszont, a bankár meg tudta akadályozni a találkozást, elszakíthatta a külső szálát, meggátolhatta a külső érintkezést, a szív pedig aközben annál mohóbban, annál szívósabb erővel, annál rajongóbb vágygyal végezte ott benn láthatatlan munkáját, inge-

relve a képzelődést, erősítve az akaratot s növelve az érzést, e három leghatalmasabb szövetségesét a szerelemnek. A mérnök ajkáról elhangzott szavak akármily józanok, komolyak és igazak voltak is, nem vezethették tévútra a leányt, kit lenyűgözött, de reménykedő érzése annál élesebb látásúvá tett. A szemből olvasott s az arczról, melyet soha nemesebbnek nem látott, mint most, s melyről ugyanazon boldogság sugárzott le, melyet ő rejtegetett szívében. Ugyanazon bánat s ugyanazon lemondás, mely az ő szívét szorongatta. De még nem szólhatott, közelből-távolból ezernyi veszedelem leselkedett rájuk s valami titkos ösztön készítette, hogy engedelmeskedjék a férfinak. Kezet nyújtott tehát és csendes hangon mondá:

— Visszamegyek tehát és ön tegyen úgy, a mint jónak látja.

— Úgy tesz — felelt a mérnök.

— És más mondani valója nincs?

Levette fejéről a sált, tömött, fekete haja ragyogva verte vissza a hold fényét s még inkább feltüntette az arcz halaványságát. A mérnök csak most jutott tudatára annak, hogy e halaványság valami titkolt szenvedés jele is lehet. Látta a bankár irigy, kegyetlen tekintetét és az egész nyomorúságot, melyben e jó és tiszta léleknek része lehet mellette. Nem eresztette el a finom, puha kezét és most

úgy beszélt, a hogyan szívéből fakadt föl minden szó.

— Még mondok valamit. Ha önt és azt, a kit mindketten szeretünk, ha önt magát is bármily veszély fenyegetné, ha jóbarátra volna szüksége, ha egyedül érezné magát és nem volna bizalma senkihez: hívjon s én jönni fogok. Akárhol leszek, meghallom hívó szavát.

— Köszönöm, hívni fogom! — És ezzel az igérettel váltak el. A karcsú alak eltűnt a kerítés mögött, a lépések elhangzottak, az illat elszállt, a magány csöndje visszatért. És másnap reggel a mérnök már ott dolgozott a sivatag túlsó határán sivár futóhomok között, várostól, falutól távol, nem érintkezve mással munkásain kívül, abban a kába reménységben, hogy a megfeszített fizikai és szellemi munka végre is kiveri szívéből első, egyetlen álmát s abban a félelemben, hogy mi lesz vele, ha csakugyan kiveri?

A fiatal gróf e közben teljesen átengedte magát a szerelem bűvös, meleg áradatának. Annyira tapasztalatlan volt a szív rejtelmeiben, annyi kevés emberismerettel rendelkezett és oly rajongó, fiatalos hévvel szerette e leányt, hogy minden barátságos szót, minden nyájas mosolyt, melyben része volt, saját javára magyarázott. Úgyszólván minden szabad idejét a Grünék kastélyában töltötte és bár-

mily erővel élt is szívében a kötelességérzet és a szeretet őseitől örökölt birtoka iránt, a gazdasági idő közeledte, mikor távolabb fekvő földeire is el kell néznie, most félelemmel és aggodalommal töltötte el. Örökké ott szeretett volna lenni a Hedda közelében, látni és hallani őt, kinek nemes lelkét napról-napra jobban megismerte és csodálta. Nincs miért sokat beszélünk szerelme fejlődéséről, mert hisz e tűz egyszerre lángolt föl szívében. Talán a láng itt-ott hevesebben lobogott, de a forrás, melyből táplálkozott, állandóan és folyton ugyanaz maradt. Rangja, neve, társadalmi állása és vagyoni helyzete együttesen följogosíthatták volna a nyílt és bátor föllépésre, ha a Hedda egyéniségéből kisugárzó szellemi és lelki fölény nem tette volna félénkké és bátortalanná. Úgy érezte, hogy magasan fölötte áll e leány és társaságában sohasem tudott szabadulni bizonyos boldog elfogultságtól. Mint a középkori szegény lovag vitézi tettek által iparkodott magát méltóvá tenni szíve hölgyének kegyére és kezére s a hősi próba elérkeztéig megelégedett hallgatag, tisztelettel teljes hódolattal, a gróf is azt képzelte, hogy nem léphet föl nyíltan addig, míg be nem bizonyítja, hogy méltó társa leszen választottjának az életben. Ezenkívül az érzékenyséig becsületes lelkét fogva tartotta pénzbeli lekötöttsége is a bankár iránt. Barátja

hagyatékának rendezése sokkal több pénzébe került, mint előre gondolta. Az árvák birtokán nagy teher volt s a jövedelem javarészét a kamat és törlesztés annyira fölemésztette, hogy a tehetetlen fiatal özvegy és apró gyermekeinek sorsa nagyon is kétes alapon nyugodott. A gróf a barátságot és kötelességet nemes és tiszta értelemben fogta föl, az adósságokat konvertálta s az özvegygyel úgy állapodott meg, hogy kamatot nem fogad el, hanem megelégszik oly törlesztéssel, melyet a különben sem nagy birtok jövedelmének fölöslegéből éppen nyújthatnak. S az olyan ember, ki nemcsak hajlandó a nagylelkűségre, de gyakorolja is azt, rendesen másokban is föltételezi hasonló önzetlenségre a készséget csak úgy, mint az aljas és önző ember gyanakvással fogad minden ajánlatot, melyből nem tűnik elő szemmel láthatólag a durva önzés. A gróf tehát nyílt és hálás szívvel fogadta a bankár ajánlatát, mely lehetővé tette a csatornázás megkezdését és félelem és kételkedés nélkül nyugtázta az összegek felerészét, melyet a bankár az előmunkálatokra kiutalványozott. És bár bizonyos volt arról, hogy adósságát könnyen és hamarosan kiegyenlítheti, mégis csak adósnak érezte magát, a ki addig, míg közte és a bankár közt minden anyagi ügylet ki nem egyenlítődik, nem tehet oly lépést, melynek tisztaságát bárki e

világon gyanúba foghatná. Elhatározta tehát, és határozatát barátjával, a mérnökkel is közölte, hogy bevárja legalább a csatornázás első részletének befejezését.

— Akkor — mondotta csillogó szemmel — az utolsó krajczárig visszafizetem a Hedda atyjának nagylelkű kölcsönét, akkor az egész világ belátja, hogy nem ábrándképeket hajszolok, akkor két célom eléréséhez jutok közelebb: segítem a föld népét és elosztatok egy veszedelmes előítéletet. És e két cél elérése, úgy képzelem, fölemel ahhoz is, ki harmadik és legfőbb, mondhatnám egyetlen célja életemnek. E frigy, ha megvalósul, szólj, édes barátom, nem méltó koronája lesz-e nagy és nemes törekvésünknek? Bebizonyítom, hogy e gyűlölt fajhoz csak közeledni kell s már meg van nyerve szellemi és anyagi ereje a nemzet számára, s ha bebizonyítottam, ki dobhat rám követ, mikor egész teljességében magamévá teszem az igazságot és épp annak leányát veszem feleségül, kivel együtt állottunk ki e veszedelmes küzdőtérré. A gondolat is elkábít, édes barátom, és nézz reám, láttál-e valaha boldogabb embert nálam?

Nem, valóban nem látott boldogabb embert soha! Szinte félelmetes és aggasztó volt e boldogság, melyben a gondolkodó észnek semmi szerep nem jutott. A mérnök emberfölötti erővel

küzdötte le szivét, melynek sebéit nem engedte behegedni barátja rajongó beszéde. Igaz, hogy mostanában ritkábban látta őt is, de ha fölkereste, ugyan miről beszélhetne másról egy szerelmes fiatal ember szerelme tárgyán kívül? Hallott megokolatlan ömledéseket, összefüggéstelen, de lelkes, meleg szóáradatokat, melyből csak olykor-olykor vált ki egy-egy jelentéktelen epizód, s nehéz volna megmondani, vajjon az epizódok értékét az egyik szerelme vagy a másik öntudatlan féltékenysége becsülte-e magasabbra. Határozatának közlése után a gróf hevesen szorongatta barátja kezét és komoly arczát látva, sürgette a feleletet:

— Miért nem szólsz? Még mindig kétségek gyötörnek? Még mindig nem bizom?

— Valamiben bizom — válaszolt a mérnök és mindenképen kerülni akarta barátja tekintetét — valamiben meg nem bizom. Bizom benned, szerelmed erejében és bensőségében, bizom akaratod szilárdságában és szándékod őszinteségében. Bizom, Isten a megmondhatója, mennyire bizom Hedda kisasszony lelkületében, ha szeret téged, szerelme önzetlenségében; nem bizom azonban most sem és sohasem fogok ő benne, a bankárban. Meggyőzhetsz, éjt-napot tölthetsz érveid fölsorolásával, hihetem is, hogy igazak, de meggyőződés és bizalom két külön dolog. Amaz az észé, emez a szívé.

Eszemet meggyőzheted, szívemet, melyet érzésem vagy ösztönöm igazgat, soha.

A gróf nevetett.

— Rabja vagy az előítéletnek, ennyi az egész. Nem vitázom veled. Talán akkor is kételkednél, ha a bankár lelke napnál tisztábban lenne kitérve előtted. A hit azonban nem változtatja a tényeket, s a tények nemes barátom mellett szólnak. Igen, barátomnak nevezem és tartom őt.

A mérnök összeránczolta homlokát s egyszerre pirult és sápadt a gondolatnál, mely már régóta ott rágódott lelkén és a melyet most, hogy alkalom adatott rá, ki kellett mondania:

— Ide figyelj — szólt némileg megindult hangon. — A jó Istenen kívül senki sem lát a szívekbe és vesékbe. Lehet, hogy neked van igazad, lehet, hogy nekem. Jöhet egy végzetes óra, mely halomra döntheti valamelyikünk hitét és bizodal-mát. Vegyük föl a legrosszabbat, a mitől kívánom, bár vereségemet jelentené, hogy óvjon az Ég. Ha egyszer meggyőződnél, hogy álnokság és önzés vezeti a bankárt, ha ideális célod nevetségessé válnék, vagy megsemmisülne, mi történnék akkor mindazzal, a mit e célhoz fűztél, a minek e cél képezi alapját?

Oly heves és mégis oly baráti szívből fakadt minden szó, hogy a gróf megdöbbsent és elhalványult.

— Mit értesz? Mire gondolsz?

A mérnök először összeharapta ajkát, majd valamivel halkabban folytatta:

— Szerelmedre gondolok. Annyira alapja-e a bankárba vetett hited, hogy ez alap szétrombolása szerelmedet is szétrombolná? Mert tudd meg és vésd be szivedbe, hogy harczba indulva az előtted előítéletnek látszó igazság ellen, vereséged esetén az előítélet hatalmas csatasorban áll eléd, óriási, el nem képzelhető küzdelem vár reád. A keresztény társadalom hitével s a magyar társadalom hagyományaival találod szembe magadat, ha, kimondom, ha egy zsidónak a leányát akarod úrnőként őseid kastélyába vinni. Látsz-e úgy, a mint az én baráti szeretetem lát? Próbáltál-e már számolni ezzel a lehetőséggel is?

A gróf sápadtan, merőn nézett barátjára. Nem, sohasem számolt vele. Csalódásának valószínűsége eszébe se jutott, lehetőségét kezdettől fogva kizárt-nak tartotta, de a mérnök szeméből kicsapó láng, a szavaiból kiáradó meggyőződés mintha egész valójában megrendítené bizalmának erős várát. Pár pillanatig hallgatott, arczán lassan-lassan derengeni kezdett valami titokzatos fény, szeme ragyogott és boldog mosoly játszadozott finom, vékony ajka körül. A mérnök csodálkozva nézte e hirtelen változást és lélekzetét is visszafojtva, várta a feleletet.

— Ha mindaz úgy történnék, a mint mondod s a miből igaz lelkemre nem hiszek semmit, szerelmemet, szívemet a csapás nem érintené. Akkor már szerelmemhez az előítéletnek nem lesz semmi köze, mert akkor már, édes, kedves jó barátom, Hedda hozzánk fog tartozni.

— Hozzánk? — A gróf figyelmét elkerülte a mérnök heves fölindulása és boldog nyugalommal fejezte be:

— Igen, hozzánk. Mert Hedda akkorra hinni fog Krisztus Jézusban, kinek tanítását most olvassa! Én vittem neki, ő kérte tőlem s mondd, nem tehet-e ezerszer boldoggá a tudat, hogy nemes lelkét az igazság Egyházába vezethetem, s hogy ő önként követ engem oda, a hol a Mindenható áldását is elnyerhetjük. — Valami bajod van?

A mérnök kissé megszedült és eltántorodott. Ha maradt valami halavány reménység szívében, most kiveszett és a teljes sötétség, mely közel és távol reáborult, sokkal áthatatlanabb, s a fájdalom sokkal mélyebb volt, semhogy gyorsan átküzdhetne volna magát rajta. Azonban barátjának nem volt szabad semmit észrevennie és rekedt hangon felelt:

— Igen, boldog lehetsz és nekem nincs több szavam. Az Üdvözítő áldása legyen rajtatok. Én mondom: ne félj semmitől! Egyébként pedig

nincs semmi bajom. Sokat vagyok a napon s a hőség néha megszedít.

A magyarázat valószínűnek látszott, az arcz már nyugodt és komoly volt s a hang telve baráti szív őszinte bensőségével. Sokat beszéltek még együtt a megszokott bizalommal, fölkeresték a munkásokat, a kik már nagy számmal végezték az előleges földmunkákat s a grófnak része volt a szeretet mindazon nyilvánulásaiban, melyet csak az egyszerű nép tud nyújtani egyszerű szóval és egyszerű tekintettel jóltevőinek.

— Én nemsokára elutazom, addig még fölkereslek. Talán egy hónapig is távol kellennem részben gyámoltaim, részben saját birtokaimon. S hidd el, nyugodtan és félelem nélkül megyek el, hisz Hedda már, ő maga mondá, nem marad egyedül. A mi Üdvöztőnk van oldala mellett. Tehát a viszontlátásra!

Elindult s már pár lépést tett kocsija felé, midőn a mérnök hívó hangját hallotta. Sietve ment utána, de lelke erős fölindulását csak nagy emberismerő előtt árulta volna el egy mély vágás az ajka szélén.

— Azt akarom mondani, hogy ne sokat törődj velem. Valószínűleg én is bemegyek a városba pár napra, itt meg jóformán óránként változtatom helyemet. Bucsúzzunk most, itt tartózkodásodat

használd föl okosabban vagy boldogabban, ha úgy tetszik. Isten áldása kísérjen...

A gróf nevetve szorította meg kezét.

— Ez ugyan nem valami barátságos marasztalás, de biz az meglehet, hogy nem találkozunk. Csak kiméld magad és gondold reám. Igaz, Hedda számára nincs üzeneted? Ő néha kérdezősködik rólad.

Néha! Könnyedén odavetett szó volt, de súlyos erővel csapott a mérnök szívére.

— Nincs más, mint a te számodra. Hogy teljesüljön szive vágya. Mondd neki, hogy én is, én is azt kívánom.

— És hogy egészen megbékültél már vele?

— És hogy sohase is tudtam rá haragudni!

Megölelték egymást s egyik jobbra ment, a másik balra. A mérnök hátra se nézve vegyült munkásai közé. Úgy képzelte, hogy végleg elszakadt ama másik világtól és némileg megkönnyebült, hogy jó időre nem fogja látni azt az arcot sem, melynek boldog ragyogása szívében csak a biztos lemondás sötét árnyékát hagyja hátra.

A világ világossága.

Egy vak embert ismertem, ki házuk udvarán biztos-bátor léptekkel járt-kelt, sőt egy-két ismerős

utcán is elbandukolt görcsös botjával tapogatózva. Szerette hallgatni, ha a természet szépségeiről beszéltek előtte, a napról, holdról, csillagokról, erdőről, mezőről, hegységről vagy pusztaságról. Mindezekről aztán sajátos idétlen fogalmai keletkeztek, melyek épp oly közel jártak a valóhoz, mint a mily messzire távoztak tőle. A tudomány végre visszaadta szemevilágát. A hályog lehullott szeméről és szegény barátom egy sugárzó nyári napon látott. De emlékszem, hogy kiszabadulva a sötét szobából, mikor először esett látó szemére a napsugár, a fényözöntől elkáprázott és megtántorodott, az udvar, melyet vakságában oly jól ismert, ismeretlen területté vált s úgy kellett tanulnia újra a járást, vagy inkább a nézést, mivelhogy soká nem tudta megkülönböztetni a közel vagy távol fekvő tárgyak közti különbséget.

Hedda is ilyenformán vakságban élt. Az erkölcsi igazságok útján csak tapogatózva haladt előre; a mit gyermekkorában hallott, abból valami megragadt lelkében s bizonyos szűk körben, melynek keretét természetes nemes ösztönei szolgáltatták, elég biztosan mozgott, a jót a rossztól meg is tudta különböztetni, de ő maga érezte legjobban, hogy vak, vagy valamelyik érzéke hiányzik, hogy szívében van egy üres hely, melyben teljes sötétség uralkodik, és barátnőjének szava alig egyéb, mint

a bot a vak kezében, mely megóvjá a veszedelmesebb botlástól, de nem oldja föl a sötétséget. Csak arra volt jó az egész, hogy megsejtse a napot, mely valahol van, világít, életet ad, termékenyít teszi a sziveket és csak arra volt jó, hogy annál inkább vágyódjék utána. Szomjuhozta az igazságot, de forrása elérhetetlen mélységben vagy magasságban maradt tőle. Az a gyenge mag, melyet első nevelőnöje ültetett, kikelt ugyan, de mint a gondozatlan csemete, nem fejlődhetett a természet rendje szerint. És mégis üde volt és friss és életképes, talán ama rettentő ellentét folytán, mely közte és a környező világ közt fönnállott. Ott benn nemes hajlamok lakoztak, őszinteség, igazságérzet s tiszta vágy a szeretet után, kívül és köröskörül, a merre látott, önzés fészkelte és ravaszság, számító furfang és léha gyönyörök hajhászása. Az egyetlen, ki másként élt, ki szerette s kitől igaz hangokat hallott, eltávolították köréből, de nem irhatta ki semmi erőszak lelke sóvárgását az után, a minek valahol élnie, uralkodnia kell, mivelhogy egyszer életében találkozott vele.

Féltő gonddal őrizte szívében e sóvárgást. Ki értette volna meg? Vagy ha megértették volna, nem teszik-e gúny és nevetség tárgyává? Mindaz, mit eddigi életében tapasztalt, csak az anyagi javak utáni féktelen versenyés volt. Ennek rendelte

alája mindent, ez szabta meg értékét a szellemi javaknak is. Szívének első, keserű csalódását is ez okozta s a gyermek és szülő közti viszony természetes bensőségét is ez bénította meg. Hol van tehát az a világ, hol nem a pénz uralkodik, hol nem a haszon vagy a közös külső érdek fűzi össze az embereket? Hol szeretnek szívből, a szív hangját követve, annak engedelmeskedve csupán. És ha van ilyen világ, mi fűzi ott össze az embereket, miféle hatalmas erő és ez erő honnan táplálkozik. Mit a keresztény társadalomból látott vagy felőle hallott, az nem sokban különbözött az övékétől. Az élvezetvágy, a gyűlölködés, a kapaszkodás, a képmutatás ezer fajtája lefelé onnan is, de valahogyan úgy képzelte, hogy mindez annak az alapjában elzárkózott körnek csak külső kerülete; az, mely érintkezésben van az övékével, a melyre tehát az övék mintegy reálehelt szennyét. De belül, előtte ismeretlen messzeségben más törvények, más eszmék, más gondolatok foglalják el a tért és ha nem mindnyájan élnek is szerinte, legalább az, a ki akar, nemessé teheti lelkét, mert hiszen lát egy igazságot, mely az élet útját megvilágítja előtte. Nevelőnöje ilyen és a gróf is s első beszélgetésük a parkban a síremlék előtt csak megerősítette sejtelmeit.

Attól kezdve gyakran időzött a szobor előtt.

«Ez a szeretet Istene, ki ellenségeinek is megbocsátott», mondotta a gróf. «Az irgalom és vigasztalás Istene vagyok», szólott hozzá a szobor. «Óvd gyermekemet halálom után», kérte az anya. «Bizva-bizom oltalmazdban és nyugodtan halok meg!» olvasta le a nő arczáról. Ki ő, ki szeret mindenkit, irgalmas és könyörületes, vigasztalója az anyai szívnek és forrása a bizalomnak? Ki ő? Néha úgy képzelte, ha nyári alkonyatkor a letűnő nap fénye rezgett a szent arczon, mintha e vonások megelevenülnének, a szem színt és életet nyerne, a kereszt megmozdulna a márványkézben és feléje hajolva húzná őt magához. Néha meg a forrongó indulatok árja oly heves erővel csapott ki szívéből, hogy könnyekre fakadva roskadt le a kőpadra. De a könnyek nyomán szelid, édes megnyugvás szállotta meg, reménység és bizodalom, mintha a távolból már közelednék az, a mit oly epedve vár.

A mérnökkel való találkozása egy időre új mederbe terelte érzésvilágát. Egy perczig sem küzdött e férfias alak hatásának varázsa ellen. Nem volt már naiv, tapasztalatlan gyermekleány, ismerte a szívet s ha saját körében kevés igaz szerelmet látott is, tudta, hogy van ilyen és azt is, hogy másként, mint egész szívéből soha senkit sem fog szeretni. Első csalódása után már le is mondott róla egészen. Nem hitte, hogy a kivasalt

gavallérok közt fölhalálja a megálmodott férfit. Az igaz férfit, a becsületest, a nemest, a bátor lelkűt és szilárd akaratút. A ki gyöngéd és mégis erős, a ki szeret, de nem alázza le magát, a kinél szív és ész együtt működik s nem egyik a másik rovására. Mind e vonásokat egyszerre talál föl a mérnökben és nem történt egyéb, mint hogy az álomkép megjelent a valóságban. Őt szerette mindig, szerelme nem új, nem a mérnök láttára ébredt föl szívében, csak átáradt reá, csak megvalósult, életet nyert. Mikor hazaért, visszavonult szobájába és sírt. Soha úgy, mint akkor. Nem kételkedett, nem okoskodott, nem félt. Szinte örvendett, hogy akadályok sokasága meredezik köztük, hisz oly érzésre vágyott, melynek semmi köze a világ rideg törvényeihez, mely ellenkezik velük, ezáltal bizonyítva igaz voltát. Oh, mily boldog volt ama napokban, mily mámoros önfeledtséggel járt-kelt, sohasem egyedül, hanem folyton-folyvást látva és hallva őt, és semmi mással nem törődve, mint hogy szeret, szeret, szeret!

De ilyen álombaringatása a valóságnak sokáig nem tarthat. Az ideál, mely oly nyugodt, oly békés, oly semmit sem kívánó tünemény az álomban, az életben előrenyomul, jogokat követel, az öntudatlanságból kiforgat, s a forró, édes érzések áradatában együtt hömpölyög a boldogság a gyötrődéssel,

a remény a reménytelenséggel s a hit világa küzd a kétségek homályával. Az ész ilyenkor talán féltékeny a szívre, mely diadalmaskodva készül leigázni az egyént és irigy szavával törekszik megrontani a boldog összhangot. Te szereted, de vajjon szeret-e ő is? Ha szeretne, ajánlotta volna-e a grófot? Nem arra kért, hogy tedd boldoggá? A szív ilyenkor remegve húzódott vissza s ez egyetlen méregcsepp megkeserítette az öntudatlan, boldog reménykedés egész tündöklő oczeánját. És jött sorba a többi: apja kémkedése, a szeretet mezébe öltöztetett örökös. «Nem engedlek többé egyedül, mert gondatlan vagy. Egyáltalán nem engedlek lóra ülni!» És lova egy napon csakugyan eltűnt az istállóból. Ők ketten nagyon jól ismerték egymást. Nem volt szükségük szóra. Apja megérezte a veszélyt s Hedda kitalálta apja szándékát. De nem szegült ellen. Szerelme alapjában változtatta meg természetét. A szeszélyes, a kevély, a szilaj, a bensőleg meghasonlott leány eltűnt. Valami komoly szelidség lágyította meg vonásait s érzése annyira betöltötte szívét, hogy semmi más indulatnak vagy váagnak nem maradt hely mellette. Mindent e szempontból ítél és mindent erre vitt vissza. Ha nem szereti a mérnök, miért keresse föl? S ha szereti, maga fog jönni érte! A szíve azt dobogta: el fog jönni, az ész azt felelte: soha! Bizony, nagy igazság,

hogy a jó sejtelmet mindig elnyomja a hideg, számító ész, míg a rosszat egész nyomasztó erejében hagyja uralkodni.

Így történt, hogy az első nap boldog mámorát sok-sok nap fájdalmas, gyötrő kétsége követte. Nem jött. A gróf soha üzenetet sem hozott számára s maga a gróf rajongó arczával, áhítatos hódolatával csak súlyosbította helyzetét. Baráti vonzalmat érzett e nemes ifjú iránt és most, mikor egész szíve a szerelem fájdalmában és gyönyörűségében fürdik, most nem volt ereje egyetlen hideg szóval szerencsétlenné tenni. Szerelmet olvasott ki sugárzó szeméből, hangja csengéséből, minden mozdulatából; e szerelem igazolása, helyeslése rítt le apja mosolygó, elégedett vonásaiból is, e szerelem fenyegette talán egész jövőjét és mégse, de mégsem mert határt szabni elé. Hogyan szóljon ő, ha a gróf nem nyilatkozik? A végzetes pillanat úgyis eljő, kérlelhetetlenül. Várni fog! *Várni!*? Hányszor palástolja e szó: várni a szív önzését, hányszor a félelmet, hányszor a gondolkodó ész hátrátolását!

Várt tehát és ábrándozott és a gróf naponkinti látogatását azzal a tartózkodó barátsággal fogadta, melynek veszélye éppen a tartózkodásban rejlett. A nyílt, elfogulatlan barátság gyakran könnyebben kiábrándítja a férfitszerelméből a legridegebb visszatartásnál is s ugyanez érzésnek nincs buzgóbb

táplálója a tartózkodásnál, mely mindenkor a leányos félelem ösztönszerű nyilvánulásának látszik. A forrás, melyből a Hedda tartózkodása fakadt, egészen más természetű volt ugyan, de a gróf nem látott egyebet a boldogító tényen kívül, hogy a leány néha zavartan kerüli tekintetét, hogy egy-egy merészebb, nyitabb szavát gyöngé pirral arczán vagy sajátságos szomorú kifejezéssel gyönyörű szemében utasítja vissza. Mi volt e zavar, e szomorúság? Azt hitte, könnyű rá felelnie, hogy talán a köztük lévő nagy társadalmi különbség okozza és altatta magát boldogan tovább is és szötte álmait, melyek földöntúli világosságban keltek életre.

Így haladtak előre ismeretlen, téves utakon mindannyian, egyik lemondva mindenről, a másik remélve mindent, a harmadik kétségeit palástolva, a negyedik önző terveit szövögetve. A mérnökkel való esti találkozás után Hedda bódultan tért vissza a kertbe. Eljött mégis, hangja remegett, arcza bánatos volt, szeméből eltitkolhatatlan szenvedés és lemondás sugárzott felé. Ha eljött, ha bánatos, ha szenved, ha lemondó, hát szeret is. Oh, bizonyosan szereti őt, szive ezt dobogta, agya ezt erősítette és az egész valóját eltöltő boldog gyönyörűség ezt visszahangozta. Szereti és ennél a tudatnál többre nem vágyott és a míg a holdvilágítottakerti utakon bolyongott, a míg a virágzó hársfák bódító illatát föl szívta,

a jövő bizonytalansága szinte beleszédült és el is enyészett a rózsaszínű ködben, mely körülfogta szívét, előtte lebegett s kísérte útjában. És útja oda-vezetett a márványsíremlékhez. Maga sem tudta, hogy került oda, ott volt és kábult fejét ráhajtotta a hideg kőre. Szeme a jóságos arcra esett és akkor először rettent vissza e szent, szelid vonásoktól. Fagyos lehelet érintette szívét, a boldogság elröppent s mintha súlyos vétek terhe nyomná, egyszerre összeroskadott és forró könnyeket sírt a kereszt tövében. Eszébe jutottak kétségei, meghasonlása, a kör, melyben él s melynek bűnei s romlottsága most meredek, sziklaszilárd választófalaként állt közte és a férfi közt, kit szeret. Égette újra a szomjúság az igazság után, melyről ábrándozásai, tépelődései, boldogsága és gyötrődései, szóval a szívét hirtelen elárasztó szerelem ellentétes hullámai közt megfélemedezett. Most eszébe jutott újra és hevesebben epesztette, mint valaha. A nyájas és szent arc, melytől az előbb még megrettent, most biztatóan tekintett rá. Úgy képzelte, hogy küzdelme meddő, szerelme üres, tartalmatlan földi vágyódás az igazság nélkül. Ha a kereszt tövében rejtőzik, föl fogja kutatni, ha ez isteni férfiú ajka hirdette, hallgatni fogja mohó füllel. Azokhoz akar hasonló lenni, a kiket tisztel, ahhoz, a kit szeret, hogy ledőlhessen az ismeretlen akadály. Odatérdelt a márványasszony mellé, kezét

rátette a keresztre és arcát az Istenember arcához emelve, halk sóhajokban fohászkodott hozzá, a hogyan csordultig megtelt lelkéből szakadt föl a szó.

«Jézus, ha te vagy a szeretet Istene, nézz le reám és szeress engem is. Ha igazságot hirdettél e földön, akarom ismerni igazságodat, vezesd az árvát élete homályából világos utadra és szeretni fog téged és imádni és alázatos leányod lesz mindörökké!»

Valami mennyei, édes, szelid vidámság kelt szívében szavai nyomán, megcsókolta a keresztet tartó kezét és egyenes, ruganyos léptekkel tért vissza a kastélyba.

Másnap a grófnak eszébe juttatta régi ígéretét. A fiatal ember komolyan hallgatta végig, szeme ragyogott a belső, öröndetes fölindulástól és megragadva a leány kezét, halk hangon kérde:

— Keresztény akar lenni?

— Nem tudom. Krisztus életét akarom ismerni. Ha igazságra tanította az embereket és a kereszténység ez igazságok őre, úgy keresztény leszek.

— Akkor bizonyosan az én hitemen, a mi hitünkön lesz! Mert Krisztus Jézus a világ világossága!

Oly boldog bizalommal ejté ki e szavakat, hogy Hedda megint úgy érezte, mintha a végzetes félreértés hálójának szálai ismét szorosabbra húzódtak

volna össze. Nyíltan a gróf szeme közé nézett és barátságos, de nyugodt hangon felelt:

— Jól értsen meg! Az igazság keresésében semmi önző érdek nem vezérel. Ha Jézus a szeretet atyja, vétkezném ellene, ha nem magáért e szeretetért válnám követőjévé és szinte azt képzelem, hitemből nem is fakadhatna áldás és boldogság.

A gróf könnyedén elpirult és önkénytelenül hajtotta meg fejét.

— Ön máris jobb, mint én, mint mi mindnyájan. Mi nem tudunk szabadulni az önzéstől, minden nemes törekvésünk valahogyan oda van lánczolva földi vágyunkhoz; ön, oh igen, ki merem mondani, már most jobban megérti Jézust és méltóbb hozzá, mint mi akárhányan. El fogom hozni a bibliát, de ha tanácsomra hallgat, nem olvassa egyedül.

— Miért?

— Magam sem tudom! De a hirtelen világosság elkápráztatja a homályhoz szokott szemet. Az igazság útján is vezetőre van szükség. Jézus tudta ezt és vezetőket rendelt a gyarló emberek számára. Öreg plébánosunk minderről szebben és meggyőzőbben fog önnel beszélni, ha fölkeresi.

— Lehet, hogy fölkeresem — felelt Hedda — lehet, hogy nem! Előbb ismerni akarom a világ Megváltójának életét. Kápráztasson el az igazság fénye, oh, kápráztasson el mielőbb, hisz úgylis erre

vágyódik homályhoz, nem, sötétséghez szokott szemem!

A gróf nem ellenkezett. Sokkal boldogabb volt, sokkal közelebb jutott céljához, semhogy akármi-féle véletlen akadálytól félhetett volna. Különben is az igazság után való vágy oly tiszta lángja lobogott a fekete szemben, mely sem ki nem aludhatott, sem téves útra nem vezethetett.

— Igaza van — válaszolt némi megindultsággal — jobb, ha engedelmeskedem, mivel már az ön lelkéből is magasabb hatalom szól felém. Még ma elküldöm a könyvet, de, bocsásson meg, hogy mindig a föld göröngyeihez térek vissza, kedves atyjának nem lesz kifogása?

— Hiszi? — kérde elpalástolhatatlan keserűséggel Hedda. — Hiszi, hogy atyámnak lesz kifogása? És ha lenne, hiszi, hogy engem eltéríthetne utamból?

Nem volt szükség bővebb magyarázgatásra, mert Grün úr saját személyében lépett be a kis sarokszobába, hol e rövid beszélgetés lefolyt. Rendesen eltűnt valahová, ha a gróf megérkezett, csak néha-néha, rövid időre pillantott be hozzájuk, mintegy kémszemlét tartva a fiatalok fölött. Most is mosolyogva, kezét dörzsölgetve jött és hizelkedő gyöngédséggel akarta magához vonni leányát.

— Várj! — szólt Hedda hidegen. — A gróf úr

kíváncsi, lenne-e kifogásod az ellen, ha én keresztény lennék. Mert én az akarok lenni. Elhatároztam!

A bankár nem titkolhatta el meglepetését. Keze lehanyatlott s arcza vörhenyes színe zöldesfakóvá vált. A gróf meghökkenve lépett előre, de mielőtt szóhoz juthatott volna, a bankár már visszanyerte nyugalmát. Nevetni próbált, de nevetése nem volt egyéb az arczizmok kínos vergődésénél.

— Leányom azt mondja: elhatároztam és kérdi, ha nincs-e kifogásom ellene? Mit gondol, gróf úr, nem a fordított rend volna méltányosabb? Mindegy! Én megszoktam. Itt is, mint mindenkor, csak arról lehet szó, jóváhagyom-e, vagy nem. Mert jóváhagyásom vagy tiltakozásom nem változtathat ugyan elhatározásodon, de minden esetben megszívlelendő következményekkel járhat. A jelen esetben a jóváhagyás a céltól függ. Elvi kifogásom nincs. A vallás nálam másodrendű kérdés, elég fontos mégis, hogy hasznos és előnyös megoldására súlyt fektessek.

Minden szavából kirítt a cél, melyet el sem akart nagyon burkolni. A grófnak fölcsapott arczába a vér. Az ellentét az atya és leány közt soha élesebben nem állott előtte, mint e pillanatban. Szinte megrendült bizalma a bankárban, kinek önzetlensége, úgy látszik, épp a legtisztább, legeszményibb pontnál vall kudarcot, ott, a hol leányának szíve kristálynál átlátszóbban mutatta meg nemes tartalmát.

És a gyönyörű arczon oly leírhatatlan keserűség borongott, oly megszokott fásultság a fekete szempárban, hogy nem habozott és nem gondolkozott, hanem erélyes, nyugodt hangon, melynek tiszta, határozott csengése a leány szivéig hatolt, mondá:

— Grün úr, én önt barátomnak tekintem most és hiszem erősen, hogy a jövő igazolni és szilárdítani fogja a barátságunkat. Vonzalmamat önzetlensége szerezte meg, önzetlensége, mely nagy czélokért anyagi érdekeket hozott áldozatul. Nem hihetem, hogy most, mikor leánya lelkének nyugalmaról van szó, nem hihetem, hogy most akármiféle, értsen meg, akármiféle érdek befolyásolhatná határozatában.

A bankár ravasz oldalpillantást vetett leányára. Halaványan, ajkát összeszorítva állt helyén, csak szeme tapadt meleg, szívből fakadó csodálkozással a gróf arczára. Sejteni kezdte, hogy e két lélek között sokkal bensőbb, sokkal finomabb a kapcsolat, sem hogy ő megértené; e két lélek oly magasan szárnyal, hová ő még szemével sem követheti őket s e sejtelemben némi titkos, ösztönszerű aggodalom is rejtőzködött, de gyakorlati esze újra csak a ténynél állapodott meg és a tényt vette alapul. A tény pedig az, hogy akármily magasan repülnek, *együtt* repülnek. S így bizonyosan együtt fognak majd járni is. Egyelőre megelégedett ennyivel s minthogy céljá-

nak nyílt követése a gróf fölszólítása után határos lett volna ez érzékeny szív durva megsértésével, ettől pedig éppen célja érdekében kellett óvakodnia, meghajlott a fiatal ember előtt és megrázta a feléje nyújtott kezét.

— A gróf úr — szólt azon a hangon, melyet rendesen a gróffal szemben szokott használni s melyből az őszinteség látszata sohasem hiányzott — a gróf úr ismét megszégyenít engem. De a mi önnél természet, az önzetlenséget értem, az nálam természetem leküzdése. Bevallottam mindig s bevallom most is. S leányom kívánságára, jobban mondva elhatározására térve át, ha jól értettem, a kérdés ez: jóváhagyom-e föltétel, hátsó gondolat, szóval minden mellékcél nélkül leányom esetleges kikeresztelkedését? Jól tettem föl a kérdést?

A gróf intett, hogy igen.

— Köszönöm. Nincs okom tagadni, hogy ön jobban ismeri leányom szívét, mint én magam. Beismerem, hogy életfölfogásunk, gondolkozásunk mindig különbözött, többet mondok, ő sohasem szerette saját fáját és sajnos, soha köztünk boldog nem lehetett volna. Magam fölvilágosodott szellemű ember vagyok és ha a gróf úr úgy van meggyőződve, hogy mikor leányom lelkének nyugalmaról van szó, elhatározásomban semmi érdek nem befolyásolhat és mivel a gróf úr e meggyőződését

szabad úgy értelmezni, hogy önt sem vezeti érdek e tanácsadásában... vagy talán tévedtem...

E kiszámított lassúsággal kiejtett szavak hatását ravasz aggodalommal figyelte meg. A gróf elpirult, szemét zavartan fordította Heddára, egy pillanatra e gyönyörű arc is föllángolt, de csakhamar, mintha a lélek mélységes rejtekéből áradt volna ki, fenséges nyugalom ömlött el vonásain és bár kissé remegett hangja a belső megindultságtól, mégis oly biztos erővel hangzottak el a szavak, melyek csengését a gróf soha, de soha el nem feledhette:

— Ne feleljen, barátom. Én érzem, hogy lelkem nyugalmaért minden áldozatot képes és kész meghozni. Én érzem és tudom, hogy a mit mond, a mögött nincs érdek, nincs önzés; ha volna, kiírtaná, de nincs!

A gróf elhalványult. A föltétlen bizalom e nyugodt, szinte fenséges kijelentése fölemelte és lesújtotta egyszersmind. A mire sohasem gondolt, az most sötét, kísértő rém gyanánt suhant elő a jövő homályából. Éppen hogy elsuhant, mint valami árnyék, hideg szárnyával megérintve szívét, érintése nyomán sajgó sebet hagyva, melynek égető fájdalma sajátságos, kínos gyönyörűségbe olvadt át, a mint a leány fénylő, sugárzó szemével találkozott. E szem őt kereste, e szem keresztül tekintete szívéig hatolt, oly nyílt, oly őszinte volt, oly bizal-

mat kérő és keltő s kicsit, alig észrevehetően könyvtől elfátyolozva, oly csodálatraméltóan magasztos, hogy a gróf nem tehetett egyebet, mint hogy megragadta és megcsókolta kezét, aztán a leányéhoz sokban hasonló hangon és hasonló tekintettel felelt:

— Nem tévedett, Grün úr. Tanácsom önzetlen és érdek nélkül való. Érzem valóban, hogy a kis-asszony lelkének nyugalmaért mindent e világon föl tudnék áldozni és boldog lennék, ha áldozatom elfogadásra találna.

— Köszönöm! — szólt egyszerűen a leány és ezzel végződött is a bankár előtt sokban érthetetlen jelenet. A szavak kétértelmű elvontsága veszedelmet is rejthetett terveire, viszont a két szempár sugárzó egybeolvadását csak egyféleképpen magyarázhatta. Alig elfojtható dühvel érezte, hogy sem leányát, sem a grófot nem érti. Abba a világba, a hol tekintük találkozik, a hol gondolkozásuk egymásra akad, ő nem hatolhat be. Ott nem lehetett mérleget fölállítani, számokkal spekulálni a kiszámíthatatlanra, ott nincs ereje a pénznek, még a ravasz, furfangos ész is tehetetlenül húzódik hátra valami merőben ismeretlen hatalom előtt.

— Így jól van — szólt tehát kissé fanyarul mosolyogva — minthogy így összeesküdtek ellenem s minthogy mindenképen bizonyosságát akarom adni leányom és ön előtt annak, hogy nem kényszerű-

ségből, hanem igazán és lelkemre hallgatva megyek a gróf úr által is jól ismert úton előre, most sem maradok hátra és leányom nyugalma és boldogsága érdekében jóváhagyom elhatározását. Nem várok köszönetre. Fiam nincs, leányom kereszténynyé lesz s a magamfajta vén zsidó ilyenkor, akárhogy liberáliskodik is, csak érzi mindenképen, hogy vége.

A tapasztalatlan grófot meghatotta e szentimentális befejezés. Hedda mozdulatlan maradt, mint egy márványszobor. A gróf szokott hirtelenségével áradozni akart, Hedda egyetlen mozdulattal megakadályozta szándékában.

— Így tehát nincs akadály, gróf úr, hogy kéresemet teljesítse. Várom a könyvet minél előbb. Most bocsásson meg, hogy magára hagyom. Fáradt vagyok.

Meghajtotta fejét és eltávozott. A gróf és bankár együtt maradtak; egymásra néztek, mintegy magyarázatot várva egymástól. A bankár nagy, sötétvörös selyemzsebkendőt vett elő és megtörülve vele szemét, remegő hangon szólt:

— Atyai szívemet rossz sejtelem kínozza. Félek, hogy új vallása sem szerzi meg leányom számára azt, a mit remél és vár...

— Mit? — kérdé hevesen a gróf — mit remélhet és várhat Hedda, a miben nem lehetne része?

— A boldogságot, jó uram! Mert nemcsak válása akadályozza; félek, hogy nemcsak az, hanem, én jól ismerem őt, származása is.

— Ha tud valamit, mondja meg!

A bankár eltette a zsebkendőt, melylyel sikerült vörösre dörzsölni szemét és méltóságos lemondással felelt:

— Ki tudhatná leánya titkát, ha nem az atya? De bár üzletember vagyok, él bennem is a büszkeség és ön volna az utolsó, kinek leányom titkát elárulnám. Igen, uram, beleegyeztem kikeresztelkedésébe, nem azért, hogy boldog legyen, hanem mert azt hiszi, hogy lelki nyugalmit viassze-rezheti.

A grófot az aránylag rövid ideig tartó társalgás alatt annyi különböző benyomás érte, annyiszor látszott már-már teljesülni reménye s annyiszor fenyegetett mindent újra a megsemmisülés, hogy a nélkül is csekély önuralma fölmondta a szolgálatot. Megragadta a bankár kezét és szenvedélyes hévvel mondá:

— Ha ön azt hiszi, hogy boldogságát származása akadályozná, téved. Ha titka elhallgatásával, éppen én előttem, azt akarja jelezni, hogy boldogsága tőlem függ: boldog lesz. Jobb szerettem volna ezt neki megmondani először, de már ki van mondva s nincs miért visszavonom. Csak az a kérdés,

biztos-e ön abban, hogy tőlem függ a Hedda boldogsága? Biztos benne?

A bankár arcza ragyogott. A diadalnak valóságos lángoló fényessége áradt ki a mozgékony ránczokból, melyek sűrű hálózatként mélyedtek be keresztül-kasul a petyhüdt bőrön. Az előbbi párbeszéd érthetetlen homályából kiszabadulva, most már legalább a gróf szívébe tisztán beláthatott. S egyelőre megelégedett ezzel is, az egyoldalú bizonyosság oly kedvező színben s oly közellevőnek tüntette föl terveinek megvalósulását, hogy szokott tartózkodásáról megfeledkezve, kitérta karját, mintha át akarná ölelni a grófot.

— Uram, barátom, méltóságod! — kiáltott föl lihegve — igen, biztos vagyok. Oly biztos, mint hogy vérszerinti apja vagyok leányomnak. És többet nem szólok; de ha ő, szívem gyönyörúsége, boldog lesz és... és önnel, biztosítom, hogy... hogy... igenis, nem szólok többet!

A hozományról akart szólni, a milliókról, melyek mind-mind leánya után vándorolnak, de még jókorán elnyelte a meggondolatlan szavakat. A gróf különben nem vett észre semmit. Annyira lázban égett egész teste, agyát annyira feszítette vagy szorította valami megmagyarázhatatlan érzés, hogy e kis szoba zárt levegője csaknem megfojtotta. Hitt mindent, a mit hallott, mert hite megegyezett össze-

olvadt vágyával. De arisztokratikus s születésétől fogva fegyelmezett vére visszatartotta hasonló heves kitöréstől.

— Én elmegyek — szólt és nyílt, kék szeme ragyogott hozzá. — Hiszem, hogy ön igazat mond. Nincs okom, remélem, hogy nincs, kételkedni. És csak arra kérem, ezt meg kell ígérnie, hogy Heddának nem szól semmit. Ha alkalmasnak látom az időt, én akarok.

— Értem, értem! Én is voltam fiatal és ábrándos! — mondta a bankár s akármily hihetetlenül hangzott is, jelentősen mosolygott hozzá és folyton bólintgatott kerek, nagy fejével, a míg kikísérte a fiatal embert kocsijához, mintha elmúlt ifjúságának ama kétséges ábrándjairól gondolkoznék...

Estére gyorsfutár hozta Hedda számára az ígért könyvet. A biblia volt. Régies módj, kopottas bőrbe kötött könyv, gyűrődött, sárgult lapokkal, a lapok szélén tintával írt, de már megfakult jegyzésekkel. A gróf rövid levélkét is mellékelte.

«Anyámé volt e könyv. Egy sokat átélt, sokat tapasztalt szentéletű főpap rokonunktól kapta s emlékezem jól, hányszor merített enyhülést, megnyugvást belőle ő, az áldott lélek, ki soha senkinek szenvedést vagy nyugtalanságot nem okozott. Olvassa szívével, gondolkozzék azon, a mit megért belőle, a mi homályos marad értelmének, vegye

úgy, mint a báránfelhőt az égen, melyhez még nem ért elég közel a nap. Mert hiszem, eljön az idő, mikor egészében megérti az isteni ígét, megérti és befogadja és ha volt szívében üresség, betöltetik, ha volt lelkében sötétség, megvilágíttatik. Nem zavarom addig, míg nem hív és ne zavartassa magát senki által. S ha mégis megtalálva az örök igazság e könyvében mindazt, mit keresett, szívelelke fölemelkedik Ahhoz, ki szenvedett és meghalt érettünk, tiszta és szeplőtelen első fohászkodásába foglalja be, kérem, igaz és önzetlen barátjának nevét is.»

Ennyi volt a levélben. Becsületes szó, őszinte érzés, nemes lélek és tiszta szív a sorok között. Hedda bizonyos jóleső megindultsággal olvasta végig. Aztán fejét önkéntelen mozdulattal ráhajtotta a bibliára. Félt hozzányulni és ki csodálkoznék rajta, hogy félt? A vak nem fél-e a késtől, mely pedig szeme világát adja vissza? Könyv, mint a többi; betűk, papiros ugyanolyan; kötésén a gyakori használat nyoma. A kéz, mely lapjait forgatta, rég elporladt, a szív, mely megnyugvást merített belőle, rég nem dobog; ezrek és milliók hite tapad hozzá, táplálkozik belőle; ismeretlen világ örök világossága áradt ki csaknem két évezred óta, oly világosság, melytől faja elfordítja arczát, vagy a mely sérti fájának szemét, vagy a melyet, ki tudja miért, nem

akar befogadni. És ki tudna betekinteni e küzködő, vergődő lélek bensejébe e magasztos és félelmetes pillanatban? A haldokló lélekbe ki láthat be? És a föltámadó lélekbe vajjon kicsoda? A tévedésekben haldokló és a világosságban föltámadó lélekbe? Ott áll a két világ között, a két világot elválasztó mesgyén, fáradt fejét pihenésre hajtja a nagy út előtt. Pedig csak egy lépés van előtte, öntudatlanul egész életén át ide közeledett, de vannak czélok, hol nem az út fáraszt, nem az út nehéz, hanem az a végső, egyetlen lépés, mely a célhoz vezet. Sokáig, sokáig szorította a nehéz ezüstkapsot, mely a könyv két födelét összecsuksa és talán önkéntelenül pattant föl, önkéntelenül nyílt föl és szeme is önkéntelenül tapadt a fekete sorokra, melyeknek minden betűje, úgy rémlett előtte, élő, lüktető erővel sorakozik a másik mellé.

Olvasni kezdett és már a hajnal világossága áradt be szobájába és nagyot serczenve és lobbanva aludt ki lámpája, mikor még mindig ott ült előtte, halaványan és kimerülve, de szeme földöntúli lázban égett, szive hangosan dobogott, arcán sok-sok könny nyoma látszott s a mint rányomta forró ajakát az utolsó lap utolsó betűjére, csaknem elalélt, csaknem meghalt, csaknem megszakadt a szive... Mitől? Ki merné, ki tudná leírni? Az isteni malaszt, mely láthatatlan és titokzatos erővel és módon hatol

a legelzártabb szívbe és jószándékot találva ott, a bűntől megtisztít, a sötétségből kiszabadít, a tévelygés kéréget lehántja, — ki merné, ki tudná leírni, hogyan megy végbe e fölséges építés és rombolás? E szent munka, melynek maga a jószágos Isten a vezetője? A kinek szemei voltak a látásra és nem látott: most lát; fülei voltak a hallásra és nem hallott: most hall; sötétben bolyongva világosságra jutott; sejtelmével az igazságnak, csak tétovázva és vergődve eddig, most az igazság Atyját ismerte meg és szent és szelid szava hívta magához. Hívta, vonzotta, mint termékenyítő eső hullott szívére, mint bűvös illatú balzsam erősítette lelkét, mint mennyei fényesség áradt ki reá, mint boldogság, gyönyörűség, jószág, alázat, szenvedés és remény emelte föl. Regénybe való-e a lélek föltámadása? Regénybe-e, hol csak a szivekkel bajlódik a toll és cselszövényeket bogoz és oldoz tetszés szerint? Oh, jó és szép olvasónőim, kik idáig követtek engem, jöjjenek föl a kis toronyszobába és nézzenek velem együtt arra az arcra, mely sohasem ismerte a szeretetet, nem látta az igazságot, kinek kezét sohasem tette össze az édes anya imára, ki fáradt fejét soha nem hajthatta az édes anya gyöngéd keblére, — jöjjenek és nézzék, e ragyogó arcz már ismeri az örök szeretetet: attól ragyog; e tündöklő szem már látja az örök igazságot: attól tündöklök;

e fehér kéz önkéntelenül összekulcsolódik, mert hiszen ama régi-régi könyvben, ama fakult sorok között az édes anyát is föltalálta. Oh, bizonyosan föltalálta, mert nézzétek, fáradt fejét reáhajítja a sárgult lapokra és oly szelid, oly boldog mosoly lebeg ajka szélén, mintha édes anyja keblére hajtaná.

A válság.

Egy hét telt el. A mérnök, feketére lesütve a nyári nap hevétől, az égitest fölkelésétől lenyugtáig ott jár, vezérel, dolgozik, izzad, korhol, lelkesít, igazgat, szóval mindazt, a mihez erős elméje vagy szívós kitartása csak ért, végzi jóformán egymaga a sok száz főnyi munkás közt. Most már valójában nincs ideje a töprengésre. Fizikailag is fárasztja magát, mert aludni akar. És alszik is. Keveset, de jól és mélyen, hogy egészségére válik. Szebb, nem: férfiasabb, mint volt és ha halandó embert valaha megnyerőbbé, vonzóbbá tett a lemondás, a mérnök arcát azzá tette. Komoly volt mindig, de nem busongó. Zárkózott, de nem világfájdalmas. Sötétbarna szemében megsokszorozódott az erély s szívében is valószínűleg ugyanez történt a jóssággal. Mert munkásai rajongtak érte és talán nem ő az első s hál' Istennek, nem is az utolsó ember, ki saját csalódását mások javára tudja kamatoztatni.

Az utolsó héten a grófot is gyakrabban látta. A gróf egyetlen barátjának részletesebben is elmondta a fönt leírt jelenetet. S egyebet is, a mit itt-ott hallott.

— Megtartom szavamat s nem megyek addig, míg nem hív! Tanácskozzék szívével és lelkével ily fontos lépés előtt. De egy tanácsomat megfogadta. Eljárogat öreg plébánosunkhoz és hallanád ezt a jó öreget, minő lelkesedéssel beszél róla!

A mérnök ilyenkor rendesen nagy tűzzel látott neki a munkának. Kiabált, rendelkezett, vizsgálta a kiásott földet, szóval mindent elkövetett, hogy minél kevesebbet halljon barátja áradozásából. Az ilyen igyekezet azonban rendesen csak félig sikerült. Az akaratnak parancsolhatunk, a fülnek nem. A szavak benyomulnak, beékelődnek az agyba, meghúzzák magukat, az akarattal vívott csatában elfáradva, úgyszólván elálmosodnak, de nem halnak meg, nem röppennek ki. Gubbaszkodva várják, míg makacs őrzőjük kimerül s rögtön előállnak. S mikor különben csend van mindenütt, szünetel a munka, ők kibujnak titkos rejtekhelyükről, hallatják hangjukat s nyomulnak, nyomulnak előre, míg kaput nem nyit előttük a szív. A gróf nem is látott semmit barátja arcán, nyugodt, egykedvű maradt, éppen csak annyi érdeklődést árulva el, a mennyit a barátság megkövetelt s a mérnök, akaratának edzett ere-

jével fékezve szívét, alig is érzett egyebet. De este, ha egyedül volt, ha ott bolyongott a munkásai által rakott tüzek közt, ha nézte a fölcsapó piros lángnyelveket, a fölszálló, majd szélesen elterülő füstöt s ha a kialvó parázs vörhenyes fénye mind gyengébben és halaványabban tüntette föl a subájukba burkolódzó alakok nehézkes körvonalait, ha már csillagok és csillagok látszottak és semmi más, szertelen összevisszaságukban is mint az örök, változhatatlan rend fénylő pontjai a végtelen mindenségben: a napközben hallott szavak kiosontak rejtekükből, akaratát orozva megtámadták, leteperték és uralkodtak, oh, uralkodtak a szíven azáltal és annak nevében, a kiről suttoztak, a kinek képét föltámasztották, hangját visszhangoztatták, emlékét fölidézték.

Igen, a mérnök tudta, mit tesz, mi vár rá, mi a kötelessége. A kik szeretik egymást, egymáséi lesznek s ő megy tovább a maga útján. Ez rendén van. Rendénvalónak találta, hogy így legyen. Hogy a gazdag leány a gazdag férfi felesége legyen, a jó és nemes leány a jó és nemes férfié. Ennél mi sem lehet inkább rendén a világon és szinte nevetségesnek tűnt volna föl előtte a gondolat, hogy ez a jó és nemes leány, ki hozzá gazdag is, őt szeretesse meg. Hisz a reménység szikrája akárhonnán kipattan, az aczélből és kovából épp úgy, mint a taplóból, külső ok, biztos támaszték nem kell hozzá

és ez a szikra is, bármily oktanul, bármily lehetetlenül verődött is ki valami oktan és lehetetlen talajból, lángra lobbantja, elsorvasztja az életet, megsemmisítheti a látóhatárt és valójában talán semminek sincs oly kormos füstje, talán semmi sem takarhatja el úgy az igazi czélt, mint az oktan talajból fakadt reménység lángjának a füstje, mégis el lehet fojtani e lángot is szikrakorában s a mérnöknel, mint már mondtuk, a dolog könnyen is ment s nem is volt egyéb baj, minthogy végtelen sok kis szikrát kellett eloltani és még akkor is újból és újból újra kezdeni.

Vasárnap reggel van. Messziről-messziről harangkongás hallatszik. Vagy talán nem is hallja senki, de érzik mindnyájan, hogy a távol faluban megszólalt, mert elhalványult a csillagok fénye s pirosló napsugarak nyaldossák arra kelet felé, mint feltörő izzó lángnyelvek, a föld peremét. A munkások nagy része már este eltávozott a faluba, mások hosszú sorban mosakodnak a gémes kút görbe vályújánál. Igen bizarr látvány e megtermett legénycsapat, a mint jókedvűen, rikoltozva, félmeztelenül dörzsölik egymás melléről-hátáról az egész héten rátapadt port. Minő egészséges, életreképes faj! A nap nem vörösítette, hanem barnította a bőrt és csillogóbbá tette a szemet. Mire a mérnök rögtönzött kunyhójából előjön, már készen is állnak.

A mérnök kicsit fáradtnak látszik. Halavány és mintha némi irigységgel nézne végig e derült, vidám, egészséges és gondtalan arcsorozaton.

— Menjetek, Isten nevében! Templomba előbb, azután mulassátok ki magatokat! Nem bánom! De a régi tilalomhoz ragaszkodom! Mi is az, Gyurka?

Gyurka furfangos, de jóképű ficzko volt. Megvakarta fületövét és oldalt sandítva, de őszinte nyíltsággal felelt:

— Nagy sor biz' a, jó uram! Nem szabad pálinkát inni!

— Úgy van. Nem szabad mérget inni s más egyebet se annyit, hogy megártson. A kin valamit észreveszek, nem állhat be többet a munkába. Isten áldjon benneteket. Gyurka, térj be a gróf úrhoz s mondd, hogy ma benn ebédelek. Kocsi nem szükséges, mert előbb magam is templomba megyek. Megértetted?

— Meg, instálom!

A legények megindultak, csakhamar elmerültek a porban, mely, ha az ég áldása kíséri munkájukat, egy napon el fog tűnni. Megfordult s a kiásott agyagbuczkák felé irányozta lépteit. Rendes, fegyelmezett munka képe mindenfelé, de mennyire a kezdet kezdetén. És máris mily rengeteg költség, a mérnök kénytelen volt elismerni, hogy a bankár

derekasán állja szavát. Most újfajta gépeket rendeltek, hozzáértő földmunkásokat fogadtak s a jövő héten három fiatal mérnök is érkezik segítségére. Csak a heti napszám kifizetése is óriási summa aránylag, pedig még sok-sok héten át sok-sok férfi izmos kezére lesz még szükség. Néha, maga sem tudja miért, csüggedés szállja meg. Nem a munka miatt, az pontos számításon alapul, annak sikerülnie kell, hanem mert valami olyan természetellenesnek tetszik az egészben. Bizalmatlansága föl-fölébred, ha látja az izzadó, dolgos férfiakat, megrémül, vajjon nem hiába izzadnak és dolgoznak-e? Pedig nincs semmi fönnakadás. A pénz, a szükséges pénz rendszeren megjön. De ha maga elé képzei a bankár ravasz, puffadt és mégis ezernyi mozgékony, alatomos ránczczal barázdált arczát, valami, talán éppen az alap, melyre minden épül, nagyon hiúnak, nagyon ingadozónak tűnik föl.

Itt-ott az árok mentén rozsdás sisakok, vérttörédek, kardok, lándsák, régimódi trombitaszájú puskacsövek vannak fölhalmozva, emberi korhadó csontokkal keverve. A néphumor minden ily különös trophaeum tetejére egy-egy koponyát helyezett, nem éppen stilszerűtlen őréül a régi harczok e rozsdamarta vagy porladozó emlékeinek. Valaha véres csatát víhattak e helyen, ádázul tombolt a hadizaj, csattogtak a kardok, vért ivott a szomszjas

föld. A mérnöknek mindezen oly különös mód jól esett elmélkednie. Temető felett jár, földúlja az ősök sírját, hogy kenyeret adhasson az utódoknak. Megnézte térképét és látta, hogy épp ez a része a sivatagnak a beregi Grün része és öntudatlanul fölkaczagott. Ki tudja, miért harczoltak itt? Tatár, török, német ellen? Valaki ellen mindenesetre, a ki e földre, a magyar földre rá akarta tenni kezét. S a vég: hogy itt és messze távolban mindent küzdelem nélkül megszerzett beregi Grün Lázár.

S a férfi, ki ott állt a mult romhalmaza s a jövő reménysége között, ez utóbbit a frissen kiásott agyagbuczkák jelképezvén, míg ő maga talán a jelen munkálkodását jelképezi és vajha volna is e munkálkodás oly becsületes, szivós és önzetlen, mint jelképe; bár komorak gondolatai, mégis diadalmas pillantással tekint szét a pusztaságon, hogy aztán megint csak elboruljon szeme. Most beregi Grüné a föld, de Grünnek nincsen csak leánya s a véráztatta birtok újra annak a kezébe kerül, ki egyedül méltó birására. A leánynyal együtt jut hozzá természetesen. Így fűződnek össze a gondolatok s innen a fény és árny változása a férfiarcon. Folyton előre megy, maga elé nézve, látszólag céltalanul, de útja mégis a messziről-messziről látszó torony felé vezet. Egy elmosódó, sötét vonal az egész, mintegy hozzátapadva az égboltozathoz, vagy ráraj-

zolódvá, vagy mintha ott, azon helyen szakadás történt volna az óriási kék leplen, oly nagy a távolság, de a mérnök jól tudta, hogy az a torony s balra tőle, talán még távolabb, az a testes, homályos tömeg, mely viszont olyan, mintha óriási súlyával kifelé akarná taszítani a szemhatárt, az a kastély. A beregi Grün kastélya.

Arról-felől az egyhangú, rózsaszinnel áttört levegőben, a folyton lebegő homok s a kelő nap fénye valóban hasonlatossá teszi a levegőt igen-igen finom, aprószemű csipkéhez, mely rózsaszínű selyemfátyolhoz tapad, kis fekete pont bontakozik ki. Siet, közeledik, nő. Asszonyi alak, siet-siet előre, néha, úgy rémlik, fut. Magas, karcsú, szóval, a mérnök meg akar állni, meg akar fordulni, elébe akar futni és el is akar menekülni. Mindent egyszerre, holott a karcsú alak zsebkendőjével integet és mind közelebb és közelebb ér. Kihevülve, kiizzadva, portól lepve, fáradtan, oly fáradtan, hogy a mérnök attól fél, karjaiba roskad.

— Én vagyok!

— Ön? Valóban ön?

Egyik nagyon jól tudta, hogy a másik ráismer s a másiknak sem volt szükséges ismételni a kérdést, de oly csodálatos volt az egész.

— Én magát keresem!

— Engem?

Ez is magától értetődött és biztosak voltak róla addig a perczig, a míg ott nem álltak szemközt és egészen közel egymáshoz. Akkor a hihetlenség mezébe öltözött. Itt és most? Ily kora reggel! Mikor közel-távol senki sincs...

— Magát keresem, ha emlékszik ígéretére. Ha még barátom!

— Az. Most és mindig!

— És a grófé is?!

— Most és mindig!

— Úgy tudja meg, hogy a grófit veszedelem fenyegeti!

A mérnök, bár régóta kiúzta lelkéből a félelmet, most még sem lepődött meg. E félelem is ösztönszerű volt, az ösztönt pedig elfojtani sohasem lehet. Mindössze egy kicsit elhalványult.

— Sejtettem. De ki részéről?

— Ezért jöttem, éppen ezért, mert nem tudom, oh, nem tudom, barátom, vajjon részemről vagy atyám részéről fenyegeti-e?

Az az erély, az a lázas hév, melylyel eddig beszélt, mintha most megtört volna. A szép és erős leány ellankadt s egyszerre halotthalvány és fáradt lett. A mérnök előtt elhomályosult minden más e landadó tekinteten kívül; önvád, kétségbeesés, nyugtalan félelem és áldozatkész lemondás látszott benne. És még valami, de ezt a mérnök nem merte elemezni.

— Előre tudom — szólt oly komolyan, a hogyan csak képes volt — előre tudom, hogy maga nem lehet hibás. Atyjától pedig, ha ... ha szereti a grófot, megmentjük.

Hedda tagadólag rázta fejét.

— Nem így van! Nem ért engem! Azért jöttem, hogy megmagyarázzam, azért, hogy tanácsot kérjek, azért; nem, igazán nem tudom, miért. Nézzen rám, az éjjel nem aludtam, oh, milyen éjszaka volt ez, ha Jézus kegyelme nem virraszt velem ...

A mérnök önkénytelenül közbeszólt:

— Jézus kegyelme ...

— Az. Nagyon is hamar kellett a szomorúak vigasztalójához folyamodnom, de meghallgatott és hiszem, oly jól esik hinnem, hogy a virradás első perczében ő indított útnak, jöttem, jöttem, gyalog, a mint láthatja, biztosra vettem, hogy önt megtalálom, hála neked, Jézusom, hogy megtaláltam!

Oly magasztos volt arcza, oly igazi, szívből fakadott áhitat szelidítette meg e szép, de kemény vonásokat, hogy a mérnök le nem tudta venni róla szemét.

— Jöjjön — mondta — árnyékos helyre vezetem, itt nem maradhat. És ha szüksége van rám, bennem nem fog csalódni.

Karját nyújtotta, önkénytelen mozdulattal és szándékkal, csupán azért, mert Hedda nagyon is fáradt-

nak látszott. De a mint a puha kar rátámaszkodott az övére, elpirult. A kar pedig könnyedén remegett. Mentek szóltanul, de összevágó léptekkel a kis kunyhó felé. A mérnök cognacot, kenyeret hozott elő és egy alacsony deszkapadot.

— Ígyék, kérem, egy kortyot és ossza meg ez egyszer kenyeremet. Biztos vagyok, hogy nem is reggelizett. Aztán üljön le és mindent mondjon el. Ha ugyan még nem bánta meg.

Nem, nem bánta meg. Ezt nyíltan kimondta a szem. A cognacot is, a kenyeret is megízlelte, de látszott rajta, hogy egyiknek sem érzi az ízét. Leült úgy, hogy a kis, félig sátor-, félig kunyhószerű alkotmány egészen elfödte alakját. Most már minden mozdulata elárulta a lelki válságot, melyen a közel-múlt napokban átment. Arczának szendesége, tekintetének lágyága épp annyira vonzotta a mérnököt, mint a mennyire lehangolta annak elgondolása, kinek kedvéért, kinek befolyása révén történt a változás.

Hedda törte meg a csendet. Nyugodtan, csendesen, de oly bensőséggel, mely egyszerre elterelte a férfi figyelmét saját önző gondolatairól.

— Tudja, hogy keresztény leszek? Tudja, hogy szivemben máris az vagyok?

A mérnök kicsit fojtott hangon felelt:

— Tudom.

A leány éppoly nyugalommal, éppoly bensőséggel folytatta:

— Tudja meg hát azt is, miért?

A mérnök hangja még fojtottabb lett:

— Azt is tudom! Ne mondja meg, kérem!

Hedda nyugalma nem változott. Egy kicsit talán elpirult, egyébként nyiltan nézett a férfi szeme közé:

— Nem tudja. Ön sem és senki sem tudja. Ismert-e engem ezelőtt, barátom? Nem, úgy-e bár? Két világ közt éltem, de egészen egyikhez sem tartoztam. Abban, melybe születésem helyezett, testileg csupán, a másikkhoz meg lelkem homályos sejtelve vonzott. Az egyiktől irtóztam, mivelhogy oly nagyon ismertem, a másik ismeretlenségével épp annyira vonzott, a mennyire félhettem is tőle. Amott mindenem megvolt, miben testem s érzékeim gyönyörűségüket találhatták; itt nem tudhattam, mi vár reám, mert nem láthattam a kötelességeket. Volt idő, mikor elcsüggedve és kétségbeesve a halált kívántam és nem is tudom, miért nem kerestem föl...

A mérnök megmozdult, kinyújtotta karját, mintha vissza akarná tartani a leányt valami képzelt veszedelemtől. Hedda észrevette; szelíden, nagyon szelíden mosolygott és úgy folytatta:

— Most már tudom. Az Úr Jézus kegyelme őrzött, kitanulhatatlan bölcsesége, kiapadhatatlan jósága szerint. Őrzött, hogy megtaláljam az utat ama másik

világba, hogy megerősödött akarattal haladhassak rajta oda, hol az ő igéje uralkodik és az ő szeretete él a szivekben. Vezetőket rendelt mellém, kiknek példája fölnyitotta szememet és szívemet egyaránt. Mert míg saját világomban csak önzést, kapzsiságot találtam s a szívtelen emberek a szív javait is csak a haszon kedvéért mérlegelték, ama másik, ismeretlen, előlem elzárt körből a Gondviselés épp azokat hozta elém, kiknek élete, szive, jósága, áldozatkészsége oly igazság létezését sejtette velem, mely az akarattal közremunkálva, legalább képes a szívet jóvá, önzetlenné, áldozatkésszé tenni. És ők szerettek engem, kit soha senki sem szeretett, jók és gyöngédek voltak hozzám, ki soha a jóságot és gyöngédséget nem éreztem. Így támadt és erősödött bennem a vágy amaz igazságok után, melyek őket jókká, gyöngédekké, önzetlenül szerető szívűekké tette. Jézus Krisztusnál találtam meg ez igazságokat s ez, csupán csak ez megtérésem rövid története.

Egyszerűen, nyugodtan beszélt, szemét le nem véve a mérnök arczáról. S oly természetes volt az egész, szavainak igazsága, szívből fakadottsága annyira lerajzolódott arcán, hogy a mérnök mindent hitt, mindent átértzett, csak azt nem értette, miért kell ezt neki elmondani, kora reggel, távol az emberlakta földtől? És mi köze mindennek a

grófot fenyegető veszélyhez? Hedda megfelelt e ki nem mondott kérdésre is. De hangja remegőbb lett s arcának halavány színe fokonykint változott át égő pirosra.

— Jól sejtettem, hogy elhatározásom mögött mindenki valami más, önző célát fog keresni. Így is történt és én nem is csodálkozom. Sőt nem is törődném vele, hisz itt, szívem-lelkemben, oly megnyugvás, oly béke, oly boldogság lakozik, mint még soha, de törődnöm kell, mert épp e ferde s hazug hit következtében fenyegeti veszély egyikét azoknak, kik engem Üdvözítőnkhez vezetni segítettek. A grófot értem!

— A grófot? — A mérnök úgy érezte, mintha forogni kezdene vele a föld.

— A grófot, igen és mindazt, a mire törekszik, ezt a munkát is, a mibe kezdett s a miben ön fáradozik. Én általam. Oh, igen, általam!

A mérnök nem értett semmit. Ragyogva sütött a nap, a sátor árnyéka éppen lábára vetődött. Miért fordítja el fejét a leány és miért süti le szemét?

Valami rezgett, hullámozott, forrongott ott benn, szíve fenekén, a sötétség megindult és oszladozni kezdett, a néma, lenyugozott fájdalom talán haldokolni, talán újraéledni.

— Ha ön által — szólt — ha ön által fenyegeti

veszély, nem féltem. Ön, kisasszony, meg fogja tudni menteni is tőle.

Hedda fejét rázta.

— Félek, hogy nem! Azaz, hogy azt sem tudom, mitől félek. Mielőtt megindultam, bizton hittem, hogy maga valamikép megnyugtat, tanácsot ad vagy más módon segít rajtam és most érzem, hogy rosszul, nagyon rosszul cselekedtem.

A mérnök összeránczolta homlokát. Nem rossz kedvből, hanem mert minden tökéletes zür-zavarban kavargott fejében. Sejtette ösztönszerűleg, hogy mindannyian életük végzetes válsága előtt állanak s e gondolat szinte megacélozta akaratát.

— Így nem jutunk előre, Hedda — mondta nyugodt komolysággal, most először ejtve ki a leány nevét így bizalmasan, minden szertartásos címzés nélkül. — Ha eljött s oka volt rá, ha ösztönszerű bizalma felém fordult, ne vonja vissza. Mondjon el mindent nyugodtan, nincs nálam jobb és igazabb barátjuk e világon. Ne habozzon, kérem. Minden perc nehéz és talán végzetes is. Beszéljen!

Csaknem parancsolóan hangzott szava, de férfi volt és e férfias, mély és mégis meleg hangnak oly jól esett engedelmeskedni.

— Igaza van — felelt halk hangon Hedda s összekulcsolta kezét térdén — igaza van. Este, tegnap este bementem atyámhoz és értésére adtam,

hogy mához egy hétre a falu kis templomában kikeresztelkedem. Tegnap este írtam Mártának s őt kértem föl keresztanyámnak. Ezt is bejelentettem atyámnak, mert Isten törvénye szerint engedelmes-séggel tartozom neki. Jézusom belát lelkembe és tudja, hogy soha szelidebben, soha több szeretettel nem közeledtem ahhoz, kitől ez életet nyertem s Ő volt tanuja annak is, minő kisértésnek tétetett ki gyermeki kötelességem. Figyeljen rám, barátom. De mielőtt tovább mennék, kérdezek: igaz, hogy a gróf nagy összegekkel adósa apámnak?

— Igaz!

— Igaz, hogy minden perczben tönkretetheti?

A mérnök komoran felelt:

— Ha ő mondta, valószínűleg igaz!

— Igaz, hogy atyám hozzájárulása nélkül tervét soha végre nem hajthatja?

— Félek, hogy ez is igaz.

Hedda halálsápadt lett.

— Akkor végünk van. Mert atyám egyenesen ezt kérdezte: ha a gróf kikeresztelkedésem után megkér, ő biztosra mondta, hogy meg fog kérni, hozzá megyek-e? Én kijelentettem, hogy nem. Szeretem a grófot, mint jó barátomat, de felesége sohasem tudnék lenni. Nem mondom el, mi következett erre. Megaláztatásomról ne tudjon senki, ön se... ön se! De a durva kitörés után jött a kér-

lelhetetlen fenyegetés. Ha nem engedelmeskedem, engem kitagad, a grófot megsemmisíti, kezében tartja egészen és megsemmisíti! A munkát itt beszünteti s a többit lássam én! Valami baja van?

Mert az erős férfi megingott. Mert elhalványult, mert mindkét kezével homlokához kapott. Mert nem hallott egyebet, minthogy szívének első, igaz szerelme nem szeret, nem szereti a grófot, nem akar felesége lenni. Minden más elmosódott agyában, szíve dobogott csupán, égett, forrongott, föllázadt, a lenyűgözött fájdalom fölszabadult, vagy az életre vagy a halálra szabadult föl. Hedda látta ezt, föl akart kelni és nem tudott, menekülni akart és visszarogyott az egyszerű falóczára; nyugodt, hideg akart maradni és sírva fakadt. Sírt és zokogott és boldog volt mégis; hallotta a szavakat, melyeket annyszor hallott álmában és ébren, hallotta és felelt, suttogva, halkán, akadozva, alig-alig észrevehetően és mégis mindennél érthetőbben a világon.

— Nem szereti a grófot? Igaz? Nem szereti?

— Nem, nem szeretem!

— Sohasem szerette?

— Soha, soha!

Igen bizony! Emberek voltak mindketten és az első pillanatban semmi, de semmi más nem jutott eszükbe. A leghatalmasabb és legönzőbb érzés diadalmasan foglalta el helyét szívükben, és barát-

ság és emlékezés és szeretet és ragaszkodás és félelem és aggodalom eltűnt onnan egy pillanatra. Tekintetük már egymásba olvadt, már beszélt, már mindent elmondott, arczuk már ragyogott és a férfi keze már megragadta a leányét és ajkához vonta.

— Akkor hát — suttogta hevesen és nem térdelt le, hanem magához emelte a remegő, karcsú alakot — akkor hát engem! Te engem! Oh, Hedda!

— Én téged! Én téged! Mindig, mindig csak téged!

És ráhajtotta fejét a széles, erős vállra és érezte haján a férfi csókjait, míg csak két erős kéz gyöngéden nem kényszerítette, hogy szemébe nézzen. És akkor már ajkán és arczán is érezte és szívében a soha el nem képzelt, soha nem ismert mérhetetlen boldogságot.

Hogyan is vehettek volna észre valamit. Messze, az út akáczai közt, kocsi állt meg s a belőle kiszállt férfialak már közel ért hozzájuk. A puha homok fölfogta lépése zaját és ha nem fogta volna föl, akkor sem látták volna meg. Nem láthatták a halott-halványságot, mely ijesztően vonta be a nőiesen gyöngéd arcot, nem a csalódás, a megbotránkozás, a gyűlölet, a düh vad tüzét, mely föllángolt a kék szemben s mely lassan-lassan a kétségbeesés élet-telen hamvában aludt ki. Úgy látszott, mintha előre

akart volna rohanni, aztán oly kézmozdulattal, mely mindenkor az agy iszonyú nyomását árulja el, homlokához kapott és állva maradt. Minden szót meghallhatott. A leány ijedten bontakozott ki a férfi karjából és mindkét kezével elfödve arcát, sírva fakadt; a mérnök közeledett hozzá, a hangja fátyolozott volt, de boldog, nagyon-nagyon boldog.

— Ne sírjon! Ha szeret, ki választhat el minket? Tagadja ki apja, akarom is, hogy kitagadja.

A férfi a háttérben láthatta most a leány arcát is. Könyek peregtek végig rajta, halavány is volt, de azért boldog, nagyon boldog.

— Nem lehetünk egymáséi. A grófot, barátunkat nem tehetjük tönkre!

— Igaz! Ha volna mód megmentésére, megmenteném. De csak egy mód van... Vagy maga, édes-édes szívem, fölláldozná magát?

— Ha azt érti, hogy hozzámenjek, soha! Jézus a vezérem, most kezdek utána indulni s úgy érzem, oltára előtt még jó célból sem szabad hazudnom.

— De hát akkor, oh, Hedda!

Oly esdeklő volt a hang, hogy a háttérben álló férfi is összerezsent. És mégis boldog, nagyon-nagyon boldog.

— Egy mód van, most már elmondhatom! Oh, Gábor, ha senki máshoz nem megyek, atyám nem tesz a gróf ellen lépéseket. Ha senki máshoz, Gábor!

Atyám mindent sejtett és így akar rajtam, rajtunk boszút állani. Ha a grófé nem akarok lenni, senkié se legyenek: különben azt, kit olyannyira szeretek és becsülök, nemes jóbarátunkat tönkreteszi. Engedhetjük-e? Oh, Gábor, maga férfi, oh, mondja meg, engedhetjük-e? Félek, úgyis félek, hogy talán... én Istenem... talán boldogtalan lesz és még szegény és tönkrejutott is legyen? Gábor, úgy képzelem, Jézus bocsátja rám e válságot, hogy hitemet próbára tegye és én...

A férfi a háttérben előrehajolt. Halántékán lüktetett az ér, fénylő szemét merőn szegezte barátja arczára.

— És mi — szólt a férfi kicsit remegő hangon, de szilárd nyugalommal és arcán jóság, nemesség, végtelen fájdalom, örök lemondás tükröződött le és még így is, azért még így is boldog, nagyon-nagyon boldog volt — és mi követni fogjuk parancsát. Legyen erős, Hedda! Légy erős, drágám! Nekem ő jótevőm, barátom, mindenem volt addig, míg téged nem ismertelek. Képe a tied mellett van szivemben most is és tudom, hogy a hálátlanság vádjával szivünkben soha-soha boldogok nem lennénk! Légy erős, drágám! Egy időre elválunk, de szivünk együtt marad! Nem tilthatja el senki, hogy éltem végórájáig ne szeresselek! A világ Világossága vezéreljen és támogasson minket!

Átkarolta a leányt, utoljára. Úgy hitték mindketten, utoljára. S a pírban égő bájos arczra forró könnycsepp hullott a férfiszemből. És mégis nagyon-nagyon boldogok voltak, lemondásuk megneemesítette földi érzésüket, az a könnycsepp talán a halhatatlanságra termékenyítette meg szívük szerelmét.

És még más valaki is sírt! A férfi a háttérben! Mint forró tűzláng égette lelkét ölelkezésük első látása s mint nyári, enyhe eső hullottak rája és oltották el a szavak. Szerencsétlennek, elhagyatottnak, elárultnak hitte magát akkor és most, az önzetlenség, a lemondás mindig-mindig, míg tiszta szív dobog a földön, önzetlenséget és lemondást fakaszt. Csak éppen letörülte arczát és előlépett; halavány volt ugyan, de oly valami tündöklött nemes vonásain, a mi legalább is a belső vihar csillapulását jelezte. Mint az első fénylő csík az eget borító sötét felhőtömegek szélén. Előrelépett és rátette kezét a mérnök vállára.

— Gábor!

Másik kezével megérintette a leányt.

— Hedda! Édes, jó barátaim!

Semmi se árulta el, hogy hallott és látott valamit. Mosolygott ijedt zavarukon. E gyermekes arczú és naivlelkű fiatal embert férfivá tette az első nagy válság, melyen keresztülment.

— Sohase hittem — folytatta — hogy egy napon ennyi öröm érjen. Oh, kisasszony, ne húzódjék el tőlem; barátom, állj oldala mellé, soha egymásra méltóbb két szív nem dobogott együtt; igen, két öröm ért. Hirnököd értesített, hogy még a pusztán vagy s én siettem hozzád, nem is gondolva, hogy miben zavarlak. Siettem hozzád, hogy minél hamarébb értesítselek arról, a minek tudtam, hogy nagyon fogsz örülni. Gyámoltjaim birtoka fölszabadult a sok uzsorateher alól, az özvegy, ki nem akar tőlem több áldozatot elfogadni, egy birtokrészt eladott s mivel igen jó vásárt csinált, mindazt, a mit én kölcsönöztem nekik, visszafizette. S így most én is könnyűszerrel fölszabadulok azon kötelezettség alól, melytől annyira féltettél. Ez az egyik öröm; a másik, hogy téged boldognak látlak; jöjj keblemre, fiú és édes barátném, ne legyen féltékeny reám!

Nem, nem volt féllékeny! Csak bámult, csak hallgatott, csak lelke mélyéből imádkozott. Nem hitt mindent, női ösztönét a nagylelkű, a vidám szavak nem vezethették félre, de annál buzgóbban fakadt föl a hálás fohászkodás lelkében, annál mélyebb gyökeret vert hite. A mérnök átkarolta barátját és a mérnök fölfogta és megértette a sutogva kiejtett szavakat:

— Ő soha, soha ne tudjon meg semmit!

Aztán odalépett Heddához, megfogta és megcsókolta kezét.

— Tudom, hogy boldogok lesznek, mert egyformán jók, egyformán nemes- és igazlelkűek. Nem kérdek semmit és ne magyarázzanak semmit. A mit maga tesz, jól és helyesen van téve; ha itt találom, bizonyosan itt kellett lennie és bizonyosan helyes oka volt rá. Csak egyet kérek: boldogságuk közt gondoljanak néha-néha rám is. Igen, hisz tudom, hogy ezt nem kell kérnem... de... nézzenek csak arra!

A kastély felől vágatva közeledett egy kocsi, nekivágott a pusztaságnak s egyenest feléjük tartott...

Keve föllép és kimondja a végszót.

A gróf csodálatos nyugalommal rendelkezett.

— A kisasszony menjen a konyhába. Úgy sejtem, valami készül s egyikünk se engedné, hogy bárki is megbánthassa. Jobb, ha a találkozás kezdetén nem lesz itt. Barátom, légy nyugodt. Erős, a milyennek ismertelek. Eleget nyertél ma, hogy ne várj mást semmit.

Hedda ellenkezni akart, de a mérnök gyengéd erőszakkal kényszerítette:

— Engedelmeskednünk kell, édes. Menjen!

Mikor egyedül maradtak, a gróf karonfogta barátját.

— Jöjj. A mennyire lehet, menjünk a kocsi elé. Homokbuczkák közé jutott s ugyancsak lassan fog kivergődni. Ne félj — tette hozzá halkabban — neki itt nem eshetik baja. Szemmel tarthatod!

S mikor már annyira értek, hogy hangja nem hatolhatott el a kunyhóig, megragadta barátja kezét. Tovább már nem fékezhetette fájdalmát, kitört belőle oly őszinte, oly mély keservvel, hogy a mérnök alig tarthatta vissza könyeit.

— Te tudod, mit vesztettem. Nemcsak őt, méltó helyre jutott. Erős lelkéhez talán jobban illik a te erős lelked, de életem célját is elvesztettem; miért munkálkodjam ezután? Hazugsággal lépjek a világ elé? Hirdessem e bankár önzetlenségét, mikor e csatornába leánya boldogságát akarta beletemetni.

A mérnök meglepődve és izgatottan kérdezte:

— Hogyan? Te?...

— Igen, mindent hallottam. És most már tisztán látok is. A bankár azért vállalkozott ez áldásos munkára velem együtt, hogy bizalmamat megnyerje. Bizalmamat pedig azért akarta megnyerni... Oh! késő minden! Tudod, úgy-e, minő aljas játékot űzött velem és leányával és bár siratnom kell és siratni is fogom életem végeig veszteségemet: meg-

nyugszom, hogy a Gondviselés ily módon és általa áll rajta boszút.

Fölnézett a kék égboltozatra, halavány arcán könnycsepp gördült végig, de kék szeméből igazán égi megnyugvás sugárzott.

— Igen, barátom! A Gondviselés művét látom itt. A világ Világossága vezetett mindnyájunkat. Mert akárhogy történt volna, a bankár gazsága előbb-utóbb kitűnik és ismered és tudod, hogy akkor talán, ne haragudj, talán benne, leányában sem tudtam volna bizni többé. Most ő hozzád megy szegényül, hallottam nemes lelkének áldozatkész, önzetlen megnyilatkozását, hiszem, hogy ti boldogok lesztek s nekem, ki egyedül fogom átvándorolni az életet, ez is elég megnyugvás arra, hogy élni akarjak... Halló, mi a baj?

A kocsit ott állott meg előttük. A bankár, arcából kikelve, ugrott le s utána, de kényelmesen szedeggetve rövidre nőtt lábát, jól ismert barátunk, Keve. A bankár arca úgyszólván kifordult önmagából. Nem volt ravasz, sima, eszes, a hogyan üzletfelei ismerték, annál kevésbé őszinte és méltóságos, a hogyan a grófnak mutatkozott, még indulatos és dühös sem, a mint leánya láthatta elégszer, hanem dühös, kegyetlen és alattomos, mint egy ugrásra készülő vén kandur. Zöld szeme nyugtalanul villogott üregében, nem nézett senkire, de azért min-

denkit látott; begörbült, merev és mégis remegő ujjai pedig szinte megdöbbentővé tették ama hasonlatosságot.

— Hol a leányom? — rikácsolta. — Vezessék ide, hozzám! Úgy éljek, szeretnék a szeme közé nézni! A gaz... a...

A mérnök arczába fölcsapott az indulat lángja. A gróf megfogta kezét és hátratolta. Aztán oly mozdulattal, melynek egyszerű előkelősége sohasem tévesztette el hatását a bankárra, előrelépett és nyugodt, csengő hangon szólt:

— Én is róla akarok beszélni, Grün úr! Meg akarom kérni a kezét...

A bankár oly vörös lett, hogy méltán gutaütéstől lehetett féltetni.

— Odaadom! — kiáltott rekedten. — Úgy éljek, verjen meg a Jehova, ha oda nem adom!

— Barátom, vizkelethi Vizkelethy Gábor részére!

A bankár levegő után kapkodott. Megragadta a Keve szárnyas porköpenyegét s örülteként cibálta előre-hátra, miközben csaknem hörögve és fuldokolva ejtette ki a szavakat.

— Hallja? Hallja? Árulás! Összeesküvés! Megölöm, tönkreteszem, kitagadom... Hallja, írja meg! Hitvány goj-népség! Zsebemben van!

A mérnök valahogyan sajnálkozást érzett e magával jöthetetlen düh láttára. A gróf ellenben sápad-

tan és undorodva szemlélte. Életének tiszta ideálja semmisült meg; az önzetlenség álarcza lehullott, az igazság, melyben oly nagyon hitt, melyért küzdött, melynek diadalára akarta szentelni életét, hazugságnak bizonyult.

— Csendesüljön le, Grün úr! — szólt keményen. Maga se hitte volna, hogy valaha, valakivel szemben ily hangot tudjon használni. — Csendesüljön! Nem nyer vele semmit. Leánya nagykorú, kereszténynyé lesz s ahhoz megy férjül, a kihez akar. Jobb, ha megnyugszik. Botrányt akar?

— Botrányt, botrányt — lihegte böszülten — azt! Boszút akarok önmagán! Betolakodott hozzám, a nyomorult parasztokért kidobat velem százezreket. Igen? Úgy éljek, hogy megütik a dobot a feje fölött!

Keve közben körmeit rágta s úgy látszott, alapjában véve elég jól mulat. Titkosan hunyorgatott a mérnök felé és torzarcza, ha lehetséges, még jobban eltorzult a néma erőlködésben.

— Azt nem fogja cselekedni, Grün úr! — folytatta a gróf, még mindig kemény hangon. — Abban a helyzetben vagyok, hogy akár ma minden tartozásomat kifizethetem.

A bankár arcza megmerevült. Szeme kidüldött s úgy bámult a grófra, mint egy megkövesedett, óriási hüllő. Aztán homlokához kapott, melyről

kövér cseppekben hullott a verejték és irtózatosságon kiáltott föl:

— Nincs Isten! Nincs Jehova! Takarodjon szemem elől az a leány! Ne lássam soha! És... és...

Hirtelen eszébe jutott valami, arcza visszanyerte régi, kegyetlenül ravasz jellegét és kárörvendve, görcsös ujjával a mérnökre mutatva, folytatá:

— És... és maga is takarodjon! Vigye ő nagyságát úgy, a hogy van! Itt többé munkát nem kap, pénzt soha. Megházasodom! Ne mozduljak innen, nyeljen el a föld, szakadjon rám az ég, ha meg nem házasodom! És itt nincs több munka! Vége! Egy krajczárt se adok többet. Keve, írja meg, a csatornázási munkálatok, közbejött akadályok miatt, bizonytalan időre elhalasztattak. Úgy, úgy! Bizonytalan időre! A parasztjai pedig, méltóságos gróf úr, süsenek homokból kenyeret!

A gróf is, a mérnök is elhalványulva néztek a félbemaradt munkálatok felé. A bankár kezét dörzsölte, kitombolta magát; észrevette fenyegetése hatását és meg volt elégedve önmagával. Most Keve is kibontakozott köpenyegéből. Ravaszul pislogott jobbra-balra, horgas orrát hüvelykujjával megvakarta s ez előkészület után megszólalt:

— Bocsánat, nagyságos uram, én, bár riporter vagyok, a közvélemény őre és támadója, ha kell, mindenkor lelkiismeretesen járok el tisztemben.

Családi ügyekbe nem ártom magam. Kitagadhat akárkit, feleségül vehet akárkit, de e csatornázás megszüntetése, bocsánatot kérek, végzetes lehet nagyságodra.

A bankár dühösen förmedt rá:

— Mit beszél? Maga is összeesküszik?

— Én? — tiltakozott Keve önérzetesen — hogy én? Ki volt valaha hivebb szolgálja nagyságodnak? De én nem vagyok szenvedélyes. Nekem itt nincs érdekem, sőt a botrányból hasznom is lehetne. Azonban kötelességem a következményeket mérlegelni. Bocsánat, ismét és ismét. A tényállás ez. Megírom a hírt. A munkálatok, hangsúlyozom, a nagy port fölvert munkálatok megszűntek, félbemaradtak. Szenzáció! Egy vetélytársam, száz és száz van, rohan a gróf úrhoz, a mérnök úrhoz intervjuolni: ki az oka? A gróf úr? A mérnök úr? Nem! Ki tehát? Nos, nagyságos uram, kisül a dolog. Grün úr az oka, a kit a közélet önzetlen bajnokának hirdettünk sokáig! Grün úr! Kérdés: miért? Felelet: leánya kereszténynyé lett és a mérnök urat boldogítja. Kérdés: mi köze ennek a csatornázáshoz? Felelet: mert Grün úr, az önzetlen hazafi, leányát, bocsánat ismét és ismét, a grófnak szánta. Tovább megyek: a gróf úr elvette volna? Felelet: nem! S a vég: óriási szenzáció. Az esti ujságokban vezérczikkek: a füstbe ment terv! A fölsült milliomos! Az anti-

szemita lapok hasábokat irnak s az antiszemita riporterek egy nap alatt egész hónapra valót keresnek. S a mi fő: az új czimer, uram, nagyságos uram, a közvélemény szemében foltot kap s nem lehetetlen, hogy a Lipótváros is kaczagni fog.

Gyorsan, de mégis érthetően mondott el mindent. A bankár minden perczben szint változtatott és rekedten kérdé:

— Nos, tovább, van-e még valami? Úgy élek, hogy maga kötnivaló gazember!

— Ennyi bizonyos — folytatta rendíthetetlen nyugalommal Keve — a többi csak hozzávetés. Tegyük föl, bár bajos, de tegyük föl, hogy ezt nem hiszik. Kik nem hiszik? Az üzletemberek. Nekik romantika nem kell. Azt mondják, bocsánat ismét és ismét, Grün nem ostoba ember! Ha nem fektet több pénzt a vállalatba, bibije van a dolognak! S a közvélemény? Mihelyt egy üzletemberről az a hír, bibije van: megrendül a hitele! Végül, itt köröskörül a nép, mert nekem mindent tudnom kell, most áldja nagyságodat. Akkor átkozni fogja. A nép átkozódása pedig veszélyes, ha kenyér miatt átkozódik. Nincs kizárva egy parasztlázadás, a kastély lángokban, a vad tömeg üvöltve rohanja meg s a földesurat halálra keresi. Szép szenzáció, valóban, szép szenzáció, igazán...

Annaira elmerült e kép szemléletében, hogy úgy

látszott, mintha sajnálná e fölötté érdekes szenzáció elmaradását. A bankár toporzékolt dühében és már nem is emberi hangon beszélt.

— Veszzenek el mindnyájan! Benne vagyok a kelepczében. Jó, megcsináltatom a csatornát, de csak a magam birtokán, más mérnökkel, a többit csináltatja ön, gróf úr, ha telik.

— Magam is azt akarom — felelt a gróf. — Istenem segíteni fog benne!

— És... és megházasodom! A Vizkelethy-birtok még se jusson egy Vizkelethynek.

A mérnök nyugodtan válaszolt:

— Boldog leszek, ha nem kell semmit elfogadnom! Boldogok leszünk együtt és mert hitünk azt parancsolja, hogy megbocsássunk, megbocsátunk és imádkozni fogunk önért is.

A bankár fenyegetőleg rázta öklét.

— Nem kell! Még ők bocsátanak meg! Még ők!

Kocsijához rohant; a mérnök megragadta Keve kabátját és visszatartotta.

— Köszönjük, barátom! Ön mégis önzetlen ember!

Keve furcsán fintorgatta orrát.

— Biz' Isten, szeretném ebben a hitében hagyni. De lássa, ez a csatorna rám nézve életkérdés. A bankár a szivacs, a csatornába belemártom és aranyakat facsarok ki belőle. Higgye csak azt, hogy

őszinte vagyok, az is valami! Gróf úr, ajánlom magam kegyeibe. Futok nemes uram után.

Meghajtotta magát és futott nemes ura után. A gróf és mérnök pedig siettek vissza a kunyhóhoz, a hol már izgatottan várta őket Hedda, a most már apátlan, anyátlan és még sem elhagyatott leány.

Gróf Andrásfalvy jegyzeteiből.

október hó.

Esküvőről jövök s Angliába megyek. Nem önmagam elől futok, valami annyira megváltozott bennem, hogy nem ismerem magamra. Azt mondják, megférriasodtam és lehet, hogy úgy van. Erőt érzek lelkemben, mely eddig hiányzott. Vissza merek nézni multamba és nem félek. Sőt tisztán látok. Sok mindent másként, mint a hogyan akkor éreztem. Valóban, talán férfi vagyok egészen, akaratom más, vágyaim, célom, gondolatköröm is. Eszközeim is mások. Úgy képzelem, hogy árva ifjúságomban fantasztikus, gyümölcstelen eszmék ragadtak meg fejemben. Illatosak, szépek, pompázók, de terméketlenek. Jött a vihar és elsodort onnan mindent. Annyira oda voltak tapadva, hogy elszakadásuk fájt, sebet hagyott, égetett, de most már tudom, hogy ez a seb hegedőben van. Szívem sebe is? Mondd ki őszintén, lelkiismeretem: az is. Talán

első lángolásom is első czélommal volt kapcsolatos. Talán barátságom és barátom megérdemelt boldogsága is orvosul szegődött akaratom mellé. Elég az hozzá, hogy aránylag nyugodt voltam az esküvőn, soha szebb és boldogabb pár igazabb esküt nem esküdött Isten színe előtt. Áldása, örök áldása rajtuk! És szeretetem és jókívánságaim kísérik őket.

Mily különös! Emlékszem, hogy visszatérve Heddához amaz emlékezetes délutánon, mennyire áthatott annak gondolata, hogy magasabb kéz vezérli sorsunkat. Hedda hite Üdvöztőkben magasztos volt és ránk, férfiakra, született keresztényekre, talán megszégyenítő is. Mi aggódtunk, mi lesz vele. Atyjához vissza nem mehetett, az bizonyos volt, velünk nem maradhatott, még bizonyosabb. És míg mi aggódva tanácskoztunk, ő az ég felé nézett s bár még keresztvíz nem érte homlokát, bizonyosan Jézushoz imádkozott. És a világ Világossága nem hagyta el, utat mutatott neki. «Mártá-hoz megyek!» szólott hitelen és mind mai napig ott is volt. S régi nevelőnője, barátnője védőszárnyai alatt egészen azzá lett, a mivé lelki jótulajdonságai révén lennie kellett. Oh, barátom, oh, boldog barátom!

A munkálatok a pusztán már jó előrehaladtak. Azt hiszem, hogy még leánya házasságánál is súlyosabb büntetés a bankár-ra, hogy kényszerül pénzét

igazán jó és önzetlen célra kiadni. A kis Keve néha fölkeres és igen mulatságos képet rajzol le a bankár dühöngéséről, valahányszor ki kell kasszáját nyitnia. Egyébként fenyegetését beváltani készül. Hallom, hogy egy kaczer és nem valami jóhírű özvegy asszony hálójába került. Grünbergernének hívják s ugyanazon zsidó poéta szeretője, a ki valamikor, mint Keve mondja, Heddára is vadászott. Talán szánnom kellene a sors miatt, mely rá vár, de a jókat Isten jutalmazza e földön is, ugyanő saját szenvedélyeivel bünteti a vak és gyűlölködő embert.

S én? Megyek Angliába. Megtanulom a munkát! Hazámnak akarok használni. Rájöttem, hogy félelmetes versenytársainkkal szemben másként nem győzhetünk, mintha dolgozunk fajunk erősítésén, gazdagodásán. Ha minden magyar ember kifejlesztené tehetségét és kitartóan és erősen dolgoznék a közért, ha vallásunk igazsága át- meg áthatná a sziveket, bizonyosan legyőznénk azokat, kik csak a saját, önző hasznukért dolgoznak. Küzdjünk és bízva bízzunk Jézusnak szent nevében.

A MÁSODIK KÖTET TARTALMA.

	Oldal
Hangok az észből... ..	5
Találkozás	29
Epizódok	54
A világ világossága	72
A válság... ..	97
Keve föllép és kimondja a végszót	119
Gróf Andrásfalvy jegyzeteiből	128

A Szent-István-Társulat kiadványai.

Fabiola, vagy a katakombák egyháza. Irta <i>Wiseman Miklós</i> . Angol eredeti után fordította <i>Haudek Ágoston</i> . Steinle Ede lovag által rajzolt képekkel. 4-rét kiadás. Fűzve kor. 4.80, kötve ...	Kor. 7.—
Ugyanaz, egyszerűbb kiadásban, nyolczadrét alak. Fűzve kor. 2.40, kötve ...	3.60
A megszabadított Jeruzsálem. Irta <i>Torquato T.</i> Olaszból fordította <i>Jánosi Gusztáv</i> . Két kötet. Díszes vászonkötésben vörösmetszéssel kor. 6.80, arany Metszéssel ...	7.60
Mindszenti Gedeon legújabb költeményei. Fűzve kor. —.60, kötve ...	1.—
A Csendes-Oczeánon. Utazási élmények. Irta <i>May Károly</i> . Német eredeti után ford. <i>Székrenyi Lajos</i> . Kötve ...	6.—
A keresztény nő. Képekkel. Irta <i>Ruschek Antal</i> . Díszes vászonkötésben ...	3.—
Művészettörténeti korrajzok. Bevezetésül a képzőművészetek egyetemes történetébe. Irta <i>Divald Kornél</i> . I. kötet. 86 képpel. Ára fűzve kor. 2.—, kötve kor. 2.40. — II. kötet. 75 képpel. Fűzve kor. 2.40, kötve ...	2.80
Áhitat szárnyain. Himnuszok és vallásos költemények. Akantisz V. rajzaival. Irta <i>Bán Aladár</i> . Színes borítékba fűzve ...	3.—
Az Úr Jézus szülőföldjén. Paur Géza 38 rajzával. Irta <i>Huber Lipót</i> . Színes borítékba fűzve ...	3.—
Márta naplója. A női ifjúságnak ajánlja a Szent-István-Társulat. Kötve ...	2.40
Magyar drámai mesék a magyar ifjúság számára. Irta <i>Pintér Kálmán</i> . Angol félvászonköt.	2.—
Szent Imre herceg élete. Élet- és jellemrajz. Irta dr. <i>Karácson Imre</i> . Kötve ...	1.20

A Szent-István-Társulat kiadványai.

A MAGYAR NÉP KÖNYVTÁRA.

Eddig tíz kötet jelent meg.

Egy-egy kötet ára csinos félvászonkötésben,
színes borítékban 60 fillér.

Az I., II., III. és IV. kötet tartalma :

Elbeszélések a magyar nép számára.

Irta Vincze Alajos.

Az V. kötet tartalma :

A műhelyből. Elbeszélések magyar iparosok
életéből. *Irta Bodnár Gáspár.*

A VI. kötet tartalma :

Tanulságos történetek. *Irta Kincs István.*

A VII. és VIII. kötet tartalma :

A magyar nemzet története. Elbeszéli *Bodnár G.*

A IX. és X. kötet tartalma :

A magyar föld. *Irta dr. Sziklay János.*

Mindeme könyvek megrendelhetők a

Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában

(Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28b. sz.)

Részletes könyvjegyzékkel kívánatra ingyen és bér-
mentve szolgálunk.

